

Research Paper

Culture, educational justice, educational efficiency: A comparative meta-analysis on governmental and non-governmental high schools

Mohammad Ahmadi¹, Jafar Hezarjaribi^{2*}, Mahsa Rahimi Adargani³, Parisa Tabakhian Ghomi⁴

1. PH. D student of Cooperation and Social Welfare, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

2. Professor, Department of Cooperation and Social Welfare, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

3. M.A. student of Cooperation and Social Welfare, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

4. M.A. student of Social Sciences Research, Faculty of Social Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran

<https://doi.org/10.22034/scart.2023.139764.1368>

Received: September 21, 2023

Accepted: November 1, 2023

Available online: December 22, 2023

Keywords: social closure, social gap, educational justice, equal opportunities, educational efficiency, social stratification

Abstract

The current research seeks to identify the meanings, concepts, implications and indicators of measuring educational efficiency to describe, analyse, compare and evaluate the ruling policies and ideologies among schools, especially government and non-government high schools, and the consequences and solutions faced accordingly. It considers the policy of privatization of schools. This qualitative research is a descriptive meta-analysis and a systematic review. The statistical population of the research includes 72 selected articles in the field of factors related to educational efficiency and educational justice between government and non-government high schools, after review, 25 of them were described, analyzed and compared. The data of the research was collected by referring to the quarterly journal of the fields of education and training, the comprehensive portal of humanities, the scientific information base of academic Jihad, Iran Dog. They showed that the concept of educational justice in non-government high schools compared to government high schools means equal enjoyment in terms of educational access, educational facilities, and the functioning of the educational system, although it has worked well in the fields of education, management, and social opportunities, but education as an economic commodity in other cultural and social fields has led to the emergence and continuation of class and social gap between people. If the background and capabilities of low-income people are not paid attention to and these people do not have equal opportunities to participate in government positions for policymaking in the social and cultural fields, in the future we can witness the occurrence of damages and social issues to compensate for the lost opportunities. It was from this group of people in the society.

Mohammad, A., Hezarjaribi, J., Rahimi Adargani, M., & Tabakhian, P. (2024). Culture, educational justice, educational efficiency: A comparative meta-analysis on governmental and non-governmental high schools. *Sociology of Culture and art*, 5 (4), 119- 141.

Corresponding author: Mahsa Rahimi Adargani

Address: Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

Tell: 09138682038

Email: rahimimahsa97@gmail.com

Extended Abstract

1- Introduction

This paper aims to research on educational justice and performance with an emphasis on non-government high schools and it has been carried out using a meta-analytical method. It seeks to understand the meanings, concepts, implications and evaluating indicators of educational justice and performance describing, analyzing, comparing and evaluating the ruling policies and ideologies among government and non-government high schools and shows the consequences and solutions facing the policy of privatization of schools. Educational inequality is one of the most important factors in the field of educational and cultural planning which plays a decisive role in the expansion and improvement of education. Equal opportunity, performance and egalitarianism is considered as a value and education should be embedded it in the personality of a person. The way schools are managed can affect the distribution of benefits and opportunities in the society and provide the basis for enhancing individual and cultural developments. Previous researches have not represented a comprehensive view of the influential factors on concept of justice and educational performance and it is essential to conduct new research based on the ideology and viewpoint of different politicians and thinkers in order to obtain a successful planning in the future.

2- Methods

The current research is qualitative and descriptive meta-analysis and represents systematic review. The statistical population of the research includes 72 related articles in the field of influential factors on concept of justice and educational performance among government and non-government high schools and after reconsideration 25 of them was selected based on the similarity in methodology, appropriateness and target population with the current study and they have been described, analyzed and compared together. Some of the conducted researches was used as the research data. The data in this research were collected by referring to the database of quarterly journals of education, the comprehensive portal of humanities, the database of the scientific information center of academic jihad, Ganj Iran Dog. The process of selection of these articles was carried out randomly

with an emphasis on gaining greatest possible variety in non-government high schools, and the researcher's opinions has not been applied in the selection of articles.

3- Findings

In most of the studies the viewpoints of different ruling governments to educational justice, performance and the use of the opportunities and infrastructures by them for the expansion and development of the concept among people has been criticized and analyzed. Some of the studies refers to the challenges and gaps in the development process of private high schools and its consequences inside the country. Descriptive data shows that the fields of psychology and educational sciences have addressed the issue of educational justice more than other fields of research and more attention has been paid to quantitative criteria for measuring justice rather than qualitative criteria in the review of articles. Most of the studies in this research have focused on the study of the concept of educational justice at the high school level. Most of the studies have been conducted in girls' high schools. The findings show that the educational justice and performance in non-government high schools and government high schools means equal access in terms of educational access, educational facilities. Although the performance of the educational and cultural system in the fields of education, management and social opportunities at minor level has worked well, but education as an economic commodity in other cultural and social fields has led to the emergence and continuation of class and social conflicts and division. If the backgrounds and incapability's of low-income people are not considered enough and they don't have equal opportunity to take part in government positions in social and cultural policy making, in the future we would witness the occurrence of new social problems and damages from this group of people thinking about compensation of their lost opportunities.

4- Discussion & Conclusion

In most studies, the theoretical model of Walzer and John Rawls has been used to evaluate educational justice and performance in high schools. Rawls introduce educational justice from three aspects of equality in physical resources, fundamental relations

and curriculum. This definition is almost proportional to the researcher's conceptual definition. Therefore, the researcher has proposed educational justice in relation to the three main categories of performance, educational facilities and educational availability, which has been evaluated with the mentioned indicators. Based on the study of the evaluation status of these concepts and its comparative analysis between government and private high school, it was shown that the indicators of academic success are based on the optimal performance of teachers, principals, staff and the way of providing services, monitoring and educational models and in general the quality of education in private high schools has been evaluated more favorably than government high schools, so the academic success rate of people trained in these high schools will naturally be higher in the future. Some criteria of evaluation of educational justice such as health, educational affairs, healthy environment, supervision of the school and students and enough education facilities in both government and private high schools were considered similar. In the issue of the governing values, in government schools, we see a kind of socialist ideology with an

emphasis on investment and direct participation of the government and by appealing to human values such as equality, right, elimination of discrimination and educational neutrality but in private's schools the ideology of liberalism which is presented by values such as freedom is governed. It requires people's investment and indirect participation of the government.

5- Funding:

There is no funding support

6- Authors' Contributions:

In the current research, the authors' contribution for collecting data and writing the article and analyzing the data was equal. The study was done and completed based on the guidance of Dr. Jafar Hazarjaribi. All the authors hereby declare that there is no conflict of interest in the present study.

7- Conflict of Interests:

There is no conflict of interest

مقاله پژوهشی

فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی

محمد احمدی^۱، جعفر هزارجریبی^۲، مهسا رحیمی آدرگانی^{۳*}، پریسا طبایحیان قمی^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه تعاون و رفاه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

۲. استاد، گروه تعاون و رفاه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه تعاون و رفاه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۴. دانشجوی کارشناسی ارشد، پژوهش علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

<https://doi.org/10.22034/scart.2023.139764.1368>

چکیده

پژوهش حاضر درصدد شناسایی معانی، مفاهیم، دلالت‌ها و شاخصه‌های سنجش کارایی آموزشی است و برای نیل به این هدف به توصیف، تحلیل، مقایسه و ارزیابی سیاست‌ها و ایدئولوژی‌های حاکم بر مدارس می‌پردازد و درعین حال پیامدها و راهکارهای مواجهه با سیاست‌های خصوصی‌سازی مدارس را مورد بررسی قرار می‌دهد. روش پژوهش از جنس کیفی و مشخصاً به شیوه فراتحلیل و مطالعه مروری نظام‌مند است. جامعه آماری شامل ۷۲ مقاله منتخب در زمینه عوامل مرتبط با کارایی آموزشی و عدالت آموزشی در بین دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی است که پس از بررسی، ۲۵ مورد از آن‌ها مورد توصیف، تحلیل و مقایسه قرار گرفتند. داده‌های پژوهش با مراجعه به فصلنامه‌های حوزه آموزش و تربیت، پرتال جامع علوم انسانی، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی و ایران‌داک گردآوری شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مفهوم عدالت آموزشی در دبیرستان‌های غیردولتی در مقایسه با دبیرستان‌های دولتی به معنای برخورداری برابر از نظر دسترسی آموزشی، امکانات آموزشی و عملکرد نظام آموزشی اگرچه در سطح خرد و عرصه‌های آموزش، مدیریت و فرصت‌های اجتماعی مطلوب عمل کرده است، اما آموزش به عنوان یک کالای اقتصادی در سایر عرصه‌های فرهنگی و اجتماعی به بروز و تداوم شکاف طبقاتی و اجتماعی بین افراد منجر شده است. این امر می‌تواند در درازمدت بدین نتیجه ختم شود که در صورت تداوم بی‌توجهی به استعدادها و توانمندی‌های افراد کم‌درآمد به تدریج دانش‌آموزان متعلق به اقشار فقیر از دایره دسترسی به فرصت‌های برابر جهت حضور در مناصب دولتی و مشارکت در سیاست‌گذاری‌های اجتماعی و فرهنگی حذف شوند و سلسله‌مراتب طبقاتی موجود در جامعه همچنان به‌میانجی بی‌عدالتی‌های نهفته در نظام آموزشی بازتولید شود.

تاریخ دریافت: ۳۰ شهریور ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۰ آبان ۱۴۰۲

انتشار آنلاین: ۱ دی ۱۴۰۲

واژه‌های کلیدی: انسداد اجتماعی، شکاف

اجتماعی، عدالت آموزشی، فرصت‌های برابر،

کارایی آموزشی، قشربندی اجتماعی

استناد: احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طبایحیان قمی، پریسا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

* نویسنده مسئول: جعفر هزارجریبی

نشانی: گروه تعاون و رفاه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران

تلفن: ۰۹۱۲۱۱۲۱۵۳۲

پست الکترونیکی: jafar_hezar@yahoo.com

۱- مقدمه و بیان مسئله

سیر تحول جوامع انسانی نشان می‌دهد که عدالت و کارایی آموزشی به‌عنوان نوعی ارزش بازتاب وضعیت مطلوب جوامع بوده است. چگونگی ترسیم این وضع مطلوب مبنای شکل‌گیری نهادهای، روابط، ساختارها و نظام تعاملی مختلفی در بین افراد بشر شده است. همانطور که تجربه دولت رفاه نشان داد، دولت وظیفه تامین و بهبود رفاه عمومی و ارائه تسهیلات اساسی با هزینه‌های مناسب برای شهروندان را بر عهده دارد. اما اکثریت شهروندان در کشورهای در حال توسعه دسترسی مناسبی به خدمات اساسی ندارند. در بسیاری از نواحی دارای رشد شهرنشینی شتابان در کشورهای جهان سوم تقاضا برای خدمات عمومی خیلی بیشتر از ظرفیت عمومی و امکانات خصوصی وضع موجود است. بر این اساس می‌توان استدلال کرد که در بعضی از شهرها وضعیت بحرانی به سرعت در حال وقوع است که این امر علاوه بر کمبود منابع، نتیجه رشد برنامه‌ریزی‌نشده و الگوی نامناسب توزیع خدمات است. نابرابری‌های آموزشی یکی از مقوله‌های مهم در حوزه برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی است که سهم و نقش تعیین‌کننده‌ای در گسترش و بهبود آموزش دارد. بنابراین مهمترین مسئولیت برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران شهری باید تلاش برای دستیابی به فرصت‌های برابر در دسترسی گروه‌های مختلف جامعه شهری به خدمات و از بین بردن تضاد در تامین فرصت‌ها باشد. در راستای رسیدن به چنین هدفی رعایت اصل برابری و دستیابی برابر به فرصت‌های زیست شهری از اولویت‌های اساسی است. از سوی دیگر، هر گونه تغییر و تحول سازنده در محیط‌های شهری با پرورش نیروی انسانی کارآمد انجام شدنی است و تربیت نیروی انسانی کارآمد نیز در سایه فرصت‌های برابر آموزشی به بار خواهد نشست (فصیحی، ۱۳۹۸: ۲). در این تعبیر، برابری فرصت‌ها و عدالت‌خواهی یک ارزش محسوب می‌شود و آموزش و پرورش باید بتواند آن را در نظام شخصیتی انسان توسعه‌یافته جای دهد. نحوه اداره مدارس از دو طریق می‌تواند بر توزیع بهره‌مندی‌ها، فرصت‌ها و قدرت در جامعه تاثیرگذار باشد و زمینه رشد فردی، جمعی و فرهنگی را فراهم سازد. اول اینکه دسترسی به سطحی از آموزش با کیفیتی معین می‌تواند بر شیوه زندگی و شغل فرد در جامعه تأثیر گذارد و آینده فرد را تحت‌تاثیر قرار دهد. دوم اینکه فرد استعدادها بالقوه‌ای دارد که بخش زیاد آن در نظام تعلیم و تربیت مورد توجه قرار گرفته و از راه سیستم مدارس و آموزش و پرورش امکان شکوفایی پیدا می‌کند (دانایی‌فرد و صادقی، ۱۳۹۶: ۷۴).

طی سال‌های اخیر، افزایش تعداد دانش‌آموزان و تقاضای زیاد افراد برای آموزش بیشتر و باکیفیت‌تر مشکلاتی را از لحاظ تأمین امکانات، بودجه، معلم و فضای آموزشی و غیره به وجود آورده است، اما دولت غالباً نمی‌تواند در تحقق آن موفق باشد و بخش خصوصی به صورت دواطلبانه قسمتی از این مسئولیت‌ها را بر عهده می‌گیرد تا وزارت آموزش و پرورش بتواند با بودجه و امکانات محدود خود به فعالیت‌های زیربنایی بپردازد. در مورد ایجاد دبیرستان‌های غیردولتی مانند هر پدیده اجتماعی دیگری دیدگاه‌های متفاوت وجود دارد. آن طور که عده ای به آن برچسب نخبه پروری می‌زنند. پیتر اپل بوم^۱ (۲۰۰۹)، دیو بلتون^۲ (۲۰۰۹)، درباره ایجاد مدارس غیردولتی در انگلیس و ایالات متحده معتقدند که به آنها برچسب نخبه پروری زده می‌شود و کلاستان^۳ (۲۰۰۸) و پاتریک جی مک ایوان^۴ (۲۰۰۰) در شیلی نیز به همین بحث پی بردند. البته مک ایوان این نکته را به وجود معلمان بهتر در مدارس خصوصی نسبت می‌دهد که چون به معلم بهتر حقوق بالاتری باید پرداخت، بازهم غیرمستقیم همان نخبه پروری مطرح می‌شود. طبق این دیدگاه، تصور می‌شود که مدارس غیردولتی برای اقشار مرفه جامعه قابل استفاده است؛ برای مثال طبق بررسی اپل بوم، ارتدکس‌های نیویورک، فرزندان‌شان را به مدارس غیردولتی نمی‌فرستند، زیرا شهریه‌های این مدارس بسیار سنگین می‌باشد و آنها معتقدند که مدارس غیر دولتی به احتمال زیاد در خدمت ثروتمندان است و این افراد از تحصیلات بهتری برخوردار هستند و در نتیجه می‌توانند در آینده مشاغل بهتر و درآمد بیشتری داشته باشند (سرمد، ۱۳۸۹: ۱۰).

در اوایل انقلاب با جریان‌های فکری لیبرالیسم، سوسیالیسم و اسلامی بر سر خصوصی‌سازی مدارس، چالش‌هایی به وجود آمد و هرکدام به بازتولید و انعکاس اعتقادات خود در ساخت جامعه و نحوه اداره مدارس می‌پرداختند. نوع تعریف مکاتب از عدالت

¹ Perer Applebome

² Dave Belton

³ Don Closson

⁴ Patrick J. MC Ewan

احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طبخیان قمی، پریرا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

در حوزه آموزش و نحوه مطلوب اداره مدارس، گزینه‌های سیاسی متنوعی پیش روی خط مشی گذاران و برنامه ریزان عرصه آموزش کشور قرار می‌داد. در این میان مدیریت مدارس نیز مانند انواع مدیریت دیگر در این فضا دستخوش نزاع شد و به صورت ملموس وضعیت مدارس را تحت تأثیر قرار داد. این نزاع در قالب‌های مختلفی از جمله مدارس دولتی، غیردولتی، هیئت امنایی با نگاه مالکیت، کیفیت تحصیلی، عدالت آموزشی و دسترسی همگانی و غیره مطرح شد (ثانایی فرد و صادقی، ۱۳۹۶: ۲۰). با تصویب اصل ۳۰ قانون اساسی در جلسه ۳ مهر ۱۳۵۸ این اختلافات خود را نشان داد و اکثریت نمایندگان مجلس خبرگان قانون اساسی با موضوع رایگان بودن تحصیل موافق بودند، ولی با محدود کردن آموزش به بخش دولتی و حذف بخش خصوصی مخالف بودند (آرآین‌راد، ۱۳۹۶: ۱۴۵). در ابتدا محدودیت منابع دولت در تامین هزینه‌های آموزشی مدارس و افزایش تقاضای آموزش از سوی مردم بدنبال وقوع جنگ و بحث افزایش جمعیت منجر به ارایه لایحه‌ای به مجلس در سال ۱۳۶۷ تحت عنوان پیشنهاد دولت برای اخذ شهریه از مدارس خصوصی شد که مورد موافق مجلس قرار نگرفت. بدنبال آن دولت با جایگزین کردن طرح مشارکت مستقیم مردم در تامین هزینه‌های آموزشی مدارس، لایحه تاسیس مدارس غیر انتفاعی در خرداد ماه ۱۳۶۸ صورت عملی به خود گرفت. درحالی که این موضوع با برداشت نخستین انقلابیون از عدالت آموزشی و با سیاست‌های دولت چپ‌گرای میرحسین موسوی در تعارض بود. ابتدا این طرح با مسئله‌ای مانند محرومیت اقشار پایین جامعه از برخورداری آموزشی این نوع مدارس و کیفیت پایین مدارس دولتی مواجه بود که دولت به همین خاطر به اجرای طرح رافعه در راستای موظف کردن مدارس برای برخورداری آموزشی ضعیفان اعم از ایثارگران و محرومین پرداخت که اما نتیجه مطلوبی نداشت (محمدبیگی، ۱۳۷۰: ۲۱). با ظهور طبقات اقتصادی و اجتماعی جدید در نتیجه تحولات جامعه، با گذشت زمان، قشر جدیدی به نام طبقه متوسط شکل گرفت که ابتدا با ویژگی‌هایی مانند شهرنشینی، اشتغال جدید و تحصیلات شناخته‌شده. امکان رشد و توسعه دبیرستان‌های غیر دولتی به عنوان ابزاری برای پاسخگویی مطلوب به برخی از خواسته‌های این قشر فراهم شد. همچنین افزایش مطالبه حقوق شهروندی و مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها، گسترش شهرنشینی، درخواست رفاه حداکثری، افزایش استانداردهای زندگی، تقاضاهای جدید، در کنار مدارس دولتی عنوان می‌شود. توجه و تاکید آن‌ها بر وجود مدارس غیر دولتی، بر طبق انتخاب هر کدام یک از چهار رویکرد زیر توجیه و تبیین می‌شود: ۱) گروهی اعتقاد داشتند که خانواده‌ها برای تأمین آموزش با کیفیت‌تر برای فرزندان، این مدارس را انتخاب می‌کنند. در واقع افرادی که موقعیت طبقاتی بالایی دارند، برای فرصت‌های آموزشی بهتر فرزندان‌شان تلاش می‌کنند؛ ۲) با توجه به مقوله فرهنگی و پرورشی، گروهی معتقدند که ارزش‌ها و هنجارهای مدارس دولتی، موافق با نظر والدین نیست، به همین خاطر، والدین در جستجوی ارزش‌ها و هنجارهایی هستند که با موقعیت اجتماعی‌شان تناسب بیشتری داشته باشد و موقعیت و خاستگاه اجتماعی، عامل تقاضای مردم برای آموزش و پرورش غیردولتی می‌باشد؛ ۳) گروهی معتقدند که فشار هنجاری یا چشم و هم‌چشمی از جمله عوامل انتخاب مدارس غیردولتی محسوب می‌شود و جوامعی که مردم آن، ویژگی‌های شخصیتی خود را حفظ کرده باشند، فشار هنجاری در آن دیده می‌شود و باعث کنش‌های خاصی از افراد مانند بلند کردن ناخن، انتخاب نوع پوشش در منزل و مدرسه می‌شود؛ ۴) جو حاکم بر مدارس، یا سیاست‌های مدیریتی آن‌ها یکی دیگر از علل احتمالی تفاوت مدارس دولتی و غیردولتی می‌باشد که در انتخاب والدین برای ادامه تحصیل فرزندان‌شان در مدارس غیر دولتی اهمیت دارد (سرمد، ۱۳۸۹: ۱۰۱). در نهایت باید گفت، عدالت آموزشی و فرصت برخورداری برابر از آن، همواره یکی از مهم‌ترین مباحث مربوط به برنامه‌ریزی در نهادهای آموزشی می‌باشد. در این ارتباط مرور پژوهش‌های صورت گرفته درباره عدالت آموزشی و پیوند آن با مدارس غیر دولتی (غیر انتفاعی) اغلب با برداشت‌های متفاوت و جدید منتقدان و طرفداران آن همراه می‌باشد و این در رابطه با تحقیقات انجام شده و بررسی اولیه آن‌ها می‌توان مشاهده کرد. اما هیچ‌کدام از این پژوهش‌ها نتوانسته‌اند دیدگاه جامع و چند بعدی به مفهوم عدالت در محیط آموزشی داشته باشند و این خلاء در اکثر مطالعات وجود دارد. بنابراین لزوم انجام پژوهش‌های نوین بر اساس مطالعات صورت گرفته در این حوزه، به صورتی که فهم و معنای عدالت آموزشی را بر اساس ایدئولوژی و دیدگاه سیاست‌مداران، متفکران و برنامه‌ریزان مدنظر قرار دهد، امری ضروریست تا مبنای برنامه‌ریزی صحیح و بهینه در آینده قرار بگیرند. بر این اساس، محققان در پژوهش حاضر درصددند، تا با مرور و بررسی شماری از پژوهش‌های صورت گرفته، علاوه بر ارایه دیدگاهی جامع و شفاف از مفهوم عدالت آموزشی و مولفه‌های آن، به سؤالاتی که در ادامه پژوهش آمده‌اند، پاسخ روشن و شفاف داده شود. ۱- مفهوم عدالت آموزشی دارای چه ابعاد، مولفه و شاخص

احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پریرا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

هایی برای سنجش و مقایسه آن در بین مدارس دولتی و غیر دولتی می باشد؟ ۲- چرا مدارس غیر دولتی در سالیان اخیر مورد استقبال و توجه بخشی از مردم و سیاست گذاران حوزه آموزش قرار گرفته است؟ ۳- مخاطب و کارگزاران برنامه غیر دولتی کردن مدارس در ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و مدیریتی چه کسانی می باشند؟ ۴- رشد و توسعه مدارس غیر دولتی چه آثار و پیامدهایی بر سطوح مختلف جامعه دارد؟ ۵- برای اجرای بهینه و صحیح خصوصی سازی مدارس چه راهکارها و پیشنهادهای می توان ارائه کرد؟

۲- پیشینه پژوهش

۲-۱- پیشینه تجربی

در بیشتر مطالعات صورت گرفته در این پژوهش، عوامل مرتبط بر کارایی و عدالت آموزشی را در پیوند با برخورداری برابر از نظر دسترسی آموزشی، امکانات آموزشی و عملکرد نظام آموزشی مطرح ساخته اند که در ادامه پژوهش حاضر به این مطالعات پرداخته می شود. محققان درصددند تا با ارائه دیدگاه وسیع و کل نگر به بررسی مکاتب و اندیشه های برخاسته از عوامل مرتبط بر کارایی آموزشی و مفهوم عدالت بخصوص در عرصه آموزش اشاره ای مختصر داشته باشند و در نهایت به بررسی مهم ترین صاحب نظران این عرصه و آراء و اندیشه های آن ها بر اساس مطالعه ی مرورمند از چارچوب مفهومی پژوهش های صورت گرفته، بپردازند. واقعیت این است که عدالت آموزشی یعنی برقراری استحقاق های متساوی و عدالت اجتماعی یعنی برقراری شرایط یکسان برای همه و رفع موانع برای همه به طور یکسان انجام شود. یکی از راه های موثر بر تحقق عدالت اجتماعی، تامین فرصت های برابر برای دسترسی آحاد جامعه به آموزش و پرورش می باشد. یکی از شاخص های پیشرفت اجتماعی، آموزش و پرورش و چگونگی بهره مندی از آن در بین مردم می باشد. بر همین اساس، کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه برای ایجاد فرصت های برابر دسترسی همه ی افراد جامعه به آموزش و پرورش تلاش می کنند. منظور از فرصت برابر یعنی بدون توجه به جنسیت، نژاد، وضعیت جسمانی، سن، زبان و طبقه ی اجتماعی به جلوگیری، حذف یا کاهش تبعیض بین افراد پرداخته شود (فصیحی، ۱۳۹۸: ۲). برابری فرصت ها و عدالت آموزشی ابزار و سازوکاری است که سبب شکوفا شدن اندیشه ها و استعداد های خلق شده افراد می شود و امکان پرورش قابلیت ها را برای همه به طور مساوی تامین می کند. تامین فرصت برابر و عدالت آموزشی در آموزش و پرورش به موقعیتی گفته می شود که در آن حتی افرادی که از پایگاه ثروت و یا عضویت در گروه هایی که از امکانات و امتیازات ویژه ای برخوردار نیستند، امکان تحرک اجتماعی از طریق آموزش و تحصیل را داشته باشند (محمدی و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۸). برابری فرصت ها و عدالت آموزشی را می توان از دو دیدگاه متفاوت لیبرالیسم که ریشه در پارادایم کارکردگرایی دارد و سوسیالیسم که ریشه در پارادایم انتقادی دارد، بررسی کرد. در مفهوم لیبرال کلاسیک برابری یعنی همه افراد بدون توجه به نژاد، رنگ، منشا اجتماعی و ملی در حقوق برابر و آزاد هستند. در این مفهوم برابری در آموزش به معنای این است که افراد باید در شروع زندگی کاری و آموزش برابر باشند. در نگرش سوسیالیستی آموزش به عنوان وسیله اصلی برابری تفاوت های اجتماعی دیده می شود. برابری فرصت های آموزشی زمانی محقق می شود که همه افراد در دستیابی به آموزش برابر هستند. پارادایم کارکردگرایی^۱ مدرسه را سازوکاری موثر برای تمایز و تخصیص افراد مستعد و ابزاری برای ایجاد مهارت های شناختی می داند (آریان راد، ۱۳۹۶: ۱۴۵). گاسلین^۲ معتقد است آموزش و پرورش، سازوکارهایی دارد، مانند حفظ و انتقال فرهنگ، نوآوری، اکتشاف و انتقال دانش جدید و تخصیص افراد به موقعیت های مختلف در جامعه. براساس این پارادایم، آموزش و پرورش باعث تحرک اجتماعی و تحقق عدالت اجتماعی می شود. هاینمن^۳ تأکید می کند که در یافته های بسیاری از تحقیقات، با تأکید بر نقش موقعیت اجتماعی و اقتصادی خانواده ها، عدالت آموزشی متغیری بسیار مهم در موفقیت و پیشرفت دانش آموزان در کشورهای در حال توسعه و فقیر است. کلمن^۴ نیز معتقد است که فراهم کردن امکانات برای آموزش رایگان دانش آموزان بدون در نظر گرفتن سابقه خانوادگی، طبقه اجتماعی، قومی، نژادی و جنسیت از ضروریات عدالت آموزشی می باشد و آموزش کالایی

¹ functionalism

² Goslin

³ Heidemann

⁴ Coleman

احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پریسا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

عمومی است و خواهان آموزش دولتی هستند. از نظر آنان، گسترش آموزش خصوصی سبب جذب امکانات آموزشی بهتر در مراکز خصوصی، اختلاف کیفیت خدمات آموزشی بین این مراکز و مراکز آموزشی دولتی و ایجاد تبعیض می‌شود.

۲-۲: ملاحظات نظری

پارادایم انتقادی معتقد است مدرسه رابطه نزدیکی با جامعه دارد اما مدرسه بیشتر با تقاضاهای نخبگان جامعه ارتباط دارد تا با نیازهای کل افراد جامعه. در واقع مدرسه را عاملی می‌داند که در جهت منافع نخبگان عمل می‌کند. نابرابری‌های موجود را تقویت می‌کند. پیر بوردیو^۱ نیز معتقد است منبع نابرابری در جامعه، ریشه‌ی فرهنگی دارد تا اقتصادی و فاصله بین فرهنگ مدرسه و خاستگاه اجتماعی-اقتصادی کودک، عامل مهمی در تعیین موفقیت کودک در نظام آموزشی دارد. مایکل والزر^۲ در بحث عدالت توزیعی دو نوع برابری را مطرح می‌کند، برابری ساده به آن نوع از عدالت توزیعی گفته می‌شود که مواهب اجتماعی به طور برابر بین افراد جامعه تقسیم شود و برای برقراری آن به نهادی متمرکز و نیرومند مانند دولت نیاز است. در این نوع برابری همه دانش آموزان با وجود تنوع در استعدادها، از یک نوع امکانات آموزشی برخوردار هستند و برابری ساده‌ای که دولت به وجود می‌آورد، باعث نابودی تنوع و کثرت‌گرایی می‌شود. در برابری پیچیده، نمی‌توان جایگاه هیچ شهروندی در یک حوزه یا نسبت به یک موهبت اجتماعی را به واسطه جایگاه او در حوزه‌های دیگر و در نسبت با موهبت‌های اجتماعی ضعیف کرد (والزر، ۱۳۸۹: ۲۵). والزر بر این باور است که هدف تعلیم و تربیت در جامعه دموکراتیک، آموزش دانش آموزان برای تبدیل به شهروندان جامعه است. در واقع ایجاد و دوام جامعه دموکراتیک نیازمند وجود مدارس دموکراتیک نیز است. این مدارس باید به دانش آموزان به عنوان شهروندان یک جامعه، اصول شهروندی بیاموزند اما این مدارس باید برای همه‌ی افراد جامعه یکسان باشد. سه جنبه از عدالت آموزشی که والزر مطرح می‌کند و اهمیت دارد: ۱. برابری در منابع فیزیکی که در آن تجهیزات آموزشی و فناوری‌های نوین و به ویژه کاربرد آن در فرایند آموزش یکی از مهم‌ترین مسائل هر واحد آموزشی می‌باشد و این تجهیزات نیاز به امکانات مادی دارد که باید پیش‌بینی و تهیه شوند (سلیمی و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۱). این تجهیزات شامل میز و صندلی، تخته سیاه یا وایت برد، سیستم پروت و گرمایش در کلاس‌های درس، ویدئو، پروژکتور برای ارائه مطالب آموزشی، تخته‌های هوشمند، کمد نرم افزارهای آموزشی مورد استفاده معلم و دانش آموزان، کتب و تجهیزات اداری مدرسه و غیره می‌باشد. ۲. برابری در روابط اساسی که جنبش اصلاح مدارس تلاش دارد تا اهمیت تعامل فرزندان با خانواده‌ها را نشان دهد اما درباره روابطی که سلامت فکری، اخلاقی، رشد عواطف کودکان و نوجوانان تاثیر گذار است، اهمیت زیادی قائل نیستند و معلمان بیشتر به رفتارهای آموزشی و یادگیری دروس توجه دارند. واقعیت این است که روابط در زندگی کودکان فقیر، ضرورتاً ضعیف‌تر از روابط کودکان مرفه نیست اما باید فقر روحی را که با فقر مالی همراه است، مشخص شود. افراد طبقات پایین جامعه گاهی به این دلیل که نمی‌توانند آنچه را که برای کودکان و نوجوانان خود دوست دارند، انجام دهند، احساس درماندگی و شرمندگی می‌کنند و گاهی نیز ممکن است تصور کنند که تحصیل فرزندان‌شان در مدرسه نتیجه‌ای ندارد و حتی وقتی که رابطه‌ای به عشق والدین به فرزندان ترسیم می‌شود، والدین فقیر امکان ندارد، بتوانند مانند والدین کودکان مرفه به معرفی دنیا و زندگی بپردازند. بنابراین ممکن است در زندگی روزمره، والدین فقیر برای فرزندانشان نمودار یک زندگی بی‌معنا و هدف و پر از چالش باشند. در نهایت والزر معتقد است که ارزش تعلیم و تربیت را باید فراتر از کارایی اقتصادی و رفاه اجتماعی افراد باشد (والزر، ۱۳۸۹: ۲۵).

جان رالز^۳ در مورد اصل عدالت معتقد است که هر شخص قرار است حق برابری مشابه با سایر افراد جامعه داشته باشد و قرار است نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی به شیوه‌ای سازماندهی شوند که بر طبق اصل آزادی، بیشترین نفع نصیب افراد فقیر شود (رالز، ۱۹۷۱: ۴۰). و بر طبق اصل فرصت برابر به مشاغلی دست پیدا کنند که برای همگان امکان‌پذیر و در دسترس باشد. تفاوت دیدگاه جان رالز در موضوع برابری با دیدگاه والزر این است که رالز برابری را در ان دسته از اصول عدالت که قبل از تشکیل جامعه در وضع نخستین شکل می‌گیرد، مورد توجه قرار می‌دهد اما والزر، به برابری در عرصه عمل توجه می‌کند. با توجه به اینکه در تعلیم و تربیت به بررسی استعدادها و قابلیت‌های انسانی و نحوه رشد و پرورش آن‌ها پرداخته می‌شود، باید به سوال

¹ Pierre Bourdieu

² Michael Walzer

³ John Rawls

هایی درباره نحوه تخصیص منابع جهت پرورش استعدادها دانش آموزان در جامعه پاسخ داده شود. مسئله مهمی که جان رالز به آن پرداخته است، برخورداری از مواهب طبیعی و موقعیت اجتماعی به شکل کاملاً تصادفی و خارج از اختیار و اراده افراد، پس از قرار گرفتن آن‌ها در موقعیت‌های زندگی و خارج شدن از پرده جهل و وضع نخستین است. اما تعلیم و تربیت باید به صورتی باشد که رشد و پرورش به افراد کمک کند که سطح این تفاوت‌ها به حداقل رسانده شود. ممکن است رنجی که برخی افراد از مواهب طبیعی می‌برند، حاصل انتخاب و عمل آن‌ها نبوده و یا افرادی که از مواهب طبیعی بهتری برخوردارند، حاصل تلاششان نبوده است و مستحق آن نیستند (همان: ۴۰). رالز معتقد است بر اساس اصل جبران، نابرابری‌های ناشیست و ناحق باید جبران شوند. از آنجا که نابرابری‌های مادرزادی و ناشی از موهبت طبیعی ناحق هستند، این نابرابری‌ها باید تا حدودی جبران شوند. برای رفتار برابر با همه افراد، جامعه باید به کسانی که مواهب زیستی آن‌ها کمتر بوده یا در موقعیت‌های اجتماعی نا برخوردار قرار گرفته‌اند، توجه بیشتری داشته باشد. فرق بین اصل تفاوت و اصل جبران از دیدگاه جان رالز این است که اصل تفاوت از جامعه نمی‌خواهد که امتیازات را برای همه ی افراد جامعه یکسان کند، بلکه اصل تفاوت در آموزش و پرورش به این معنی است که منابع به نحوی مصرف شوند که انتظارات در درازمدت، نا برخوردارترین افراد را بهبود بخشد (همان: ۴۵). رالز معتقد است، در برابری ساده همین‌که برنامه‌ی تحقق هدف آموزش شهروند دموکراتیک به دست آید، از حیث فایده بی اثر می‌شود و بعد از آن، آموزش را باید بر مبنای علاقه و استعداد فردی دانش آموزان سروسامان داد. اما در موقعیت‌های واقعی، مسئله با این شکل ساده حل نمی‌شود و ممکن است عوامل مختلفی بیرون از نظام آموزشی فرایند توزیع مواهب تربیتی را تحت الشعاع قرار دهند و صرفاً استعداد، علاقه و تلاش دانش آموزان ملاک برخورداری از این مواهب نباشد. اینجاست که مفهوم برابری پیچیده از اهمیتی خاص برخوردار می‌شود (والزر، ۱۳۸۹: ۲۵). برابری پیچیده بر این اصل استوار است که منافع مختلف در حوزه‌های مختلف نباید به یکدیگر وابسته باشد و به‌طور مثال، پول و ثروت نباید در حوزه‌های دیگر تأثیر بگذارد و یا عمل برخورداری از آموزش و تحصیلات بهتر شود. به‌زعم والزر، تاریخ این حقیقت را آشکار می‌کند که نه خیر خاصی به‌طور طبیعی خیر غالب است و نه یک خیر غالب وجود دارد، بلکه قدرت سیاسی، سلطه نظامی، منصب و موقعیت مذهبی از خیرهای اجتماعی‌اند که می‌توانند به خیر غالب بدل شوند. از این دیدگاه، برابری پیچیده مجموعه روابطی را پایه‌گذاری می‌کند که در آن تسلط غیرممکن می‌شود. بنابراین نوع تحصیل و آموزش فرزندان نباید وابسته به موقعیت اجتماعی و یا توانایی اقتصادی والدینشان باشد. در نتیجه والزر از برابری ساده در سطح پایین به اصل پرورش استعدادها و کفایت و شایستگی دانش آموزان در سطوح بالاتر روی می‌آورد و ملاک تعیین‌کننده برابری پیچیده در تمام مراحل تعلیم و تربیت، اصلی پذیرفته شده به شمار می‌آید.

۴- روش پژوهش

پژوهش حاضر با اتکا به روش‌های موسوم به روش کیفی انجام گرفته است و از میان این روش‌ها مشخصاً فراتحلیل مقایسه‌ای انتخاب شده است که مطابق آن می‌توان با استناد به نتایج پژوهش‌ها و ترکیب آن‌ها به روابط تازه‌ای میان پدیده‌های اجتماعی دست پیدا کرد و می‌توان برای خلاصه‌سازی داده‌های مربوط به تحقیقات گذشته و شیوه‌ای دقیق برای ترکیب هدفمند نتایج مطالعات متعدد برای دستیابی به برآوردی بهتر درباره واقعیت از آن استفاده کرد. در این جا محققان به منظور داشتن دیدگاه همه جانبه در رابطه با مولفه‌ها و شاخصه‌های سنجش عوامل مرتبط بر کارایی آموزشی و وضعیت عدالت آموزشی و آرایه یک چارچوب منسجم و منظم با هدف بهره‌گیری از بنیان نظری و مفهومی تحقیقات حاضر بدلیل وجود رویکرد روش شناختی و شناختی تک بعدی به مساله عدالت آموزشی در بین مدارس دولتی و غیر دولتی سعی بر آن داشته تا به مرور و بررسی یافته‌های بدست آمده از مطالعات حاضر در این تحقیق بپردازد.

برای گردآوری اطلاعات این پژوهش از چک لیست گزینش طرح‌های پژوهشی استفاده شده است. تحقیقات انجام شده بر اساس این چک لیست که شامل مولفه‌های شناختی و روش شناختی پژوهش مانند تعریف مفهوم، چارچوب نظری، جامعه آماری، نمونه آماری، روش و ابزار تحلیل و همچنین تحلیل شاخصه‌ها، مولفه‌ها و یافته‌های توصیفی تحلیلی مطالعات صورت گرفته است. در این پژوهش، محققان به منظور گردآوری داده‌های مرتبط با تحقیق حاضر سعی بر آن داشته تا ابتدا با مراجعه به پایگاه داده‌ها شامل مقالات فارسی فصلنامه حوزه‌های آموزش و تربیت، پرتال جامع علوم انسانی، پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد

احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پرینا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

دانشگاهی، گنج ایران‌داک به جستجوی داده‌های مرتبط با سوال و عنوان پژوهش حاضر پردازد. محققان دلایل انتخاب سایت‌های ذکر شده برای جستجو و مرور نظام‌مند را تخصص و وسعت آن در پوشش موضوع تحقیق حاضر دانسته است. در مرحله بعد، پس از گردآوری ۷۲ مقاله و پایان‌نامه مرتبط با کار و جستجوی مطالبی مهم به ۲۵ مقاله جدید و مرتبط با پژوهش حاضر دست یافته شد. لازم به ذکر است که نحوه‌گزینش ابتدایی این مقالات کاملاً تصادفی و با تأکید بر بیشترین تنوع ممکن برای دست‌یابی به عوامل مرتبط بر کارایی آموزشی و ابعاد وسیع از عدالت آموزشی در دبیرستان‌های غیردولتی بوده است و سلیقه شخصی محقق به هیچ وجه در گزینش اولیه مقالات اعمال نشده است. جامعه مورد مطالعه تحقیق حاضر شامل ۷۲ مقاله و پایان‌نامه منتخب در زمینه تحلیل عوامل مرتبط بر کارایی و عدالت آموزشی در دبیرستان‌های غیردولتی است، که پس از بررسی بعمل آمده از نظر شناختی، روش‌شناختی و تناسب موضوع و جامعه مورد نظر آن با مطالعه حاضر، در نهایت ۲۵ مقاله و پایان‌نامه برگزیده و مورد توصیف، تحلیل، مقایسه و بررسی قرار گرفتند.

۵- تحلیل یافته‌ها

بررسی مطالعات حاضر در این پژوهش، نشان می‌دهد که اغلب مطالعات صورت گرفته در ارتباط با آموزش دولتی و غیردولتی مدارس به ویژه دبیرستان‌ها به نقد، بررسی و مقایسه عوامل مرتبط بر کارایی و عدالت آموزشی از نگاه دولت‌های وقت و استفاده از فرصت‌ها و زیرساخت‌های موجود آمده برای بسط و توسعه مفهوم عدالت در میان قشرهای گوناگون جامعه می‌پردازد. به گونه‌ای که بخشی از مطالعات حاضر نیز بر چالش و شکاف‌های موجود آمده در روند توسعه مدارس خصوصی و پیامدهای آن در داخل کشور اشاره دارد. ارزیابی، تحلیل فلسفه ایجاد مدارس، نوع نگرش، کیفیت خدمات آموزشی و کمک آموزشی، مقایسه عملکرد مدیران و دبیران، بررسی تحقق فرصت‌های عادلانه آموزشی همراه با تبیین، شناسایی، ادراک مفاهیم و مولفه‌های مربوط به عدالت آموزشی در مقایسه مدارس دولتی با غیردولتی، از مهم‌ترین موارد مورد اشاره پیرامون مطالعات حاضر در پژوهش‌های انجام شده به حساب می‌آیند. همچنین، در بین مطالعات صورت گرفته گروه‌های مدیریتی، برنامه‌ریزی آموزشی، فلسفه تعلیم و تربیت، روانشناسی و مشاوره اغلب بر دو بعد امکانات و عملکرد آموزشی اشاره دارند، در حالی که در سایر موارد، همچون مطالعات مربوط به مدیریت و برنامه‌ریزی اقتصادی و علوم اجتماعی معمولاً بر مولفه‌ها و شاخصه‌هایی دلالت دارند، که مفهوم برخورداری آموزشی را بازنمایی می‌کنند. بدین ترتیب در این بخش، جداولی ترسیم شده تا به شرح مفصل تر و تحلیل یافته‌های مورد پژوهش، پرداخته شود.

جدول ۱. اطلاعات تفصیلی پیرامون مطالعات منتخب حاضر در تحقیق (مولفه‌ها و شاخص‌های مرتبط بر کارایی و عدالت آموزشی)

شماره	نویسنده	سال	نوع روش	عنوان مطالعه	رشته تحصیلی	مولفه و شاخص‌های آموزشی
۱	کاکي و همکاران	۱۴۰۱	کمی	تأثیر عدالت آموزشی بر عملکرد تحصیلی، رضایت از تحصیل و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر مدارس متوسطه دوره دوم شهر آبدانان در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰	مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی	تأثیر مثبت عدالت آموزشی بر عملکرد تحصیلی، تأثیر منفی فقدان عدالت آموزشی بر عملکرد تحصیلی، افزایش رضایت تحصیلی و پیشرفت تحصیلی تحت تأثیر کارایی و عدالت آموزشی

افزایش تجهیزات و امکانات آموزشی و کمک آموزشی، تاثیر کارایی آموزشی بر استفاده درست از امکانات آموزشی	بررسی وضعیت عدالت آموزشی در مدارس دولتی شهر تهران	کمی	۱۴۰۰	خوراسگانی و همکاران	۲
رشد شایسته پروری، ایجاد بسترسازی و بهره‌مندی عادلانه از توزیع منابع	شناسایی مولفه‌های عدالت آموزشی در آموزش و پرورش ایران	کیفی	۱۳۹۸	هرندی و همکاران	۳
تاثیر عوامل مرتبط با کارایی آموزشی بر سازگاری، وجدان و پیشرفت تحصیلی	مقایسه وجدان تحصیلی، سازگاری تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان عادی و غیر انتفاعی متوسطه دوم ناحیه ۱ شهر شیراز	کمی	۱۳۹۷	کیانی، سیاوش	۴
نقش معلمان در یادگیری بهتر دروس، افزایش نمره کلاسی و توصیه والدین	شناسایی ابعاد کمی آموزش خصوصی تکمیلی در میان دانش آموزان مقطع متوسطه شهر تهران	کمی	۱۳۹۶	شیراوند و همکاران	۵
تاثیر آزادی انتخاب و کارآمدی در صرف منابع مالی	مروری بر نحوه تامین منابع مالی در آموزش و پرورش	کیفی	۱۳۹۵	احمدی و همکاران	۶
بهبود امکانات و خدمات آموزشی و پرورشی، اهمیت بهداشت و مشاوره، رضایت دانش آموزان و عملکرد مدیران و دبیران	بررسی دیدگاه معلمان در ارتباط با یکسان سازی مدارس عادی در مقایسه با مدارس خاص در آموزش و پرورش ناحیه ۲ زاهدان	کیفی	۱۳۹۵	حاجی پور و همکاران	۷
رشد مهارت‌های شهروندی، ایجاد فرسودگی تحصیلی	مقایسه عدالت آموزشی، فرسودگی تحصیلی و مهارت‌های شهروندی در دانش آموزان سوم متوسطه مدارس دولتی و غیر دولتی شهر مرودشت	کمی	۱۳۹۴	غفوری، هدایت الله	۸
کیفیت خدمات فیزیکی، آموزشی و قابلیت اعتبار، پاسخگویی و همدلی	ارزیابی و مقایسه کیفیت خدمات آموزشی ارائه شده در مدارس دولتی و غیر دولتی از دیدگاه دانش آموزان	کمی	۱۳۹۳	عباسی، نوشین	۹
مالکیت روان شناختی، مدیریت ساختار مشارکتی، توانمندسازی و رهبری توزیعی	عوامل موثر بر مشارکت بخش خصوصی - دولتی در مدارس ابتدایی شهر تهران	کمی	۱۳۹۲	شلمانی، محمد	۱۰
کیفیت مدیریت و امکانات آموزشی و کمک آموزشی، رقابت پذیری، سلامت محیط مدارس	مقایسه عملکرد مدیریت دبیرستان‌های دخترانه دولتی و غیر دولتی شهر تهران	کمی	۱۳۸۹	سرمد، غلامعلی	۱۱
تاثیر عملکرد مدیران و دبیران بر کیفیت آموزش، تفاوت استانداردها در دبیرستان‌های دولتی و غیر دولتی	مقایسه کیفیت آموزشی دبیرستان‌های غیر انتفاعی با دبیرستان‌های دولتی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۱۳۸۴-۱۳۸۳	کمی	۱۳۸۵	سنجری و همکاران	۱۲
افزایش اقتدار اداری و مدیریتی، توجه به استعدادها ذاتی، پاسخگویی به تنوع نیازهای جدید، تغییر الگو و باورهای سنتی	مدارس غیر انتفاعی کمکی به توسعه آموزش	کیفی	۱۳۶۷	برنجی، محمد رضا	۱۳
نادیده گرفتن نیاز، کمبود بودجه، حفظ روابط سلسله مراتبی، تمرکز گرایی، غالب بودن مواضع فکری، ارزشی و اسناد مراجع بالادستی، ناآرامی‌ها و تعاملات داخلی و خارجی	تبیین مولفه‌های عدالت آموزشی و تحلیل انتقادی جایگاه آن در گفتمان‌های ایدئولوژیک سازی و سازندگی	کمی و کیفی	۱۳۹۸	اکبرزاده و همکاران	۱۴

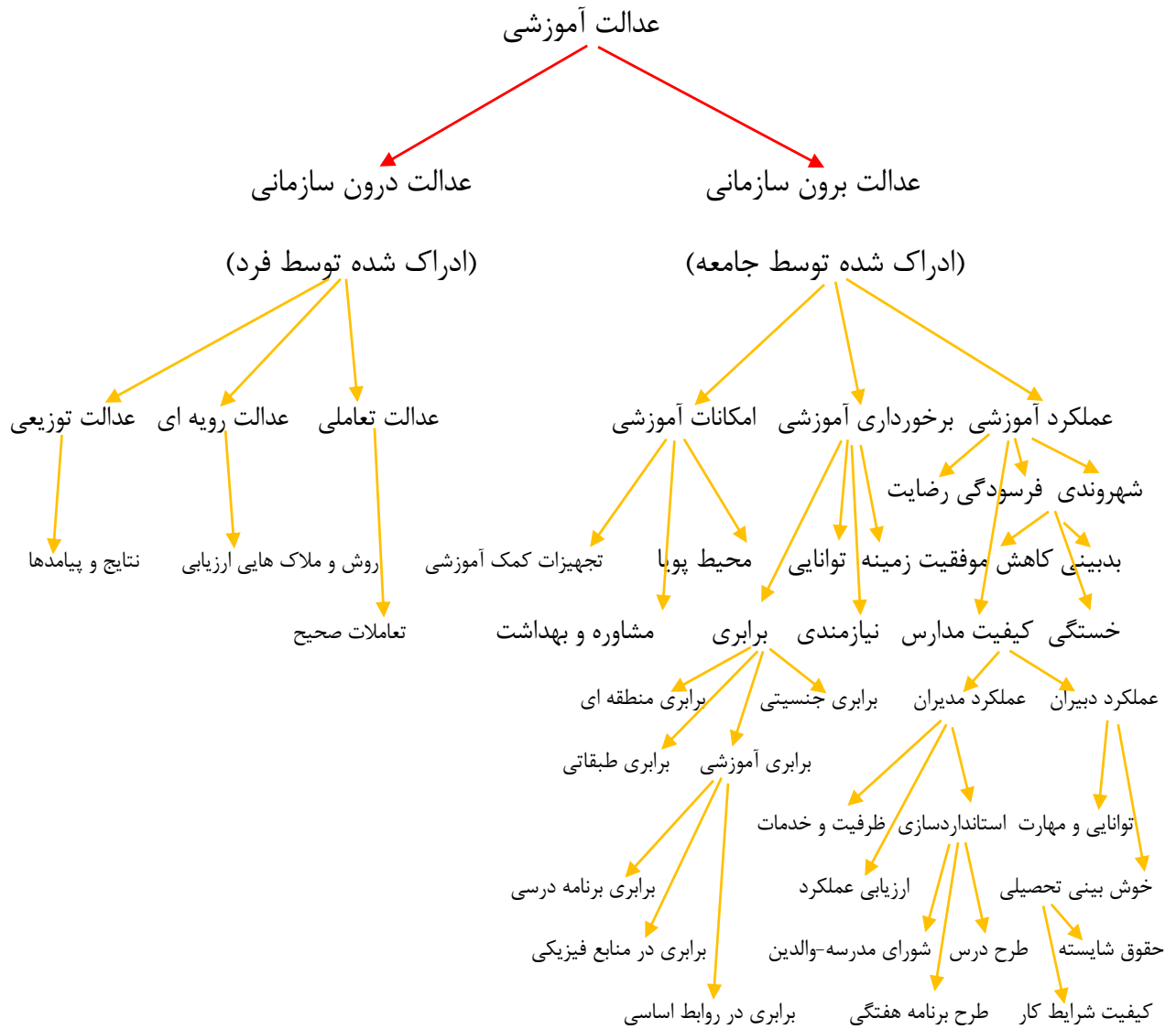
احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طبخیان قمی، پرینا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

برابری جنسیتی در دسترسی به آموزش، نرخ باسوادی زنان و روستاییان، تأمین امکانات آموزشی، توجه به محتوای کتاب‌های درسی برای اقلیت‌های مذهبی و نسبت معلم به دانش‌آموزان		بررسی عملکرد انقلاب اسلامی در حوزه آموزش و پرورش رسمی و عمومی	کیفی	۱۳۹۷	محمدی پویا، فرامرز	۱۵
بازتولید طبقات اجتماعی، شکاف طبقاتی، توجه به ظاهر آموزش و آثار روانی برای سایر دانش‌آموزان.		بررسی فلسفه ایجاد مدارس غیرانتفاعی و سازگاری آن با عدالت تربیتی از منظر متخصصان تعلیم و تربیت: رویکرد هرمنوتیکی	کیفی	۱۳۹۲	یاری قلی، بهبود	۱۶
عدم توجه به اصل تلاش، نیاز و استحقاق ذاتی به منزله معیارهای بهره‌مند افراد و توزیع منابع و امکانات		عدالت در آموزش و پرورش بر اساس دیدگاه اسلام با تأکید بر خصوصی سازی مدارس	کیفی	۱۳۸۷	باقری خسرو و همکاران	۱۷
توجه به تفاوت‌های زبانی و قومی و مذهبی، باز بودن نظام آموزشی و مدارس به روی رسانه‌ها، نهادها و سازمان‌های ذی‌ربط و همکاری با موسسات مردم‌نهاد	روانشناسی و مشاوره	بررسی تحقق فرصت‌های عادلانه آموزشی در مقطع ابتدایی شهر تهران بر پایه قانون برنامه پنجم توسعه کشور	کمی	۱۳۹۸	پوشنه و همکاران	۱۸
خوشبینی تحصیلی معلمان، تأثیر رضایت معلمان بر کیفیت تدریس		مقایسه خوش بینی تحصیلی و رضایت شغلی در معلمان ابتدایی مدارس دولتی و غیردولتی شهر بندر عباس در سال ۱۳۹۷	کمی	۱۳۹۷	درفه، مریم	۱۹
تأثیر زمینه خانوادگی و فرهنگی، تأثیر پایگاه اقتصادی و اجتماعی بر دسترسی آموزشی	علوم اجتماعی	تحلیل جامعه‌شناختی نابرابری آموزشی و فرصت‌های دسترسی به آموزش عالی مقاله	کیفی	۱۴۰۱	جلایان بخشنده و همکاران	۱۸
افزایش جمعیت و تقاضا، مشکلات فزاینده مالی حکومت		مسئله عدالت آموزشی در دهه نخست دوره جمهوری اسلامی	کیفی	۱۳۹۶	حاضری، علی محمد	۱۹
افزایش فردگرایی اقتصادی، کاهش انصاف، تأثیر برابری و نیاز بر تفاوت بین مدارس		رابطه نحوه نگرش به مدارس غیرانتفاعی با رویکردهای عدالت اجتماعی	کمی	۱۳۸۳	گل‌پور، محسن	۲۰
تأثیر پایگاه اقتصادی و اجتماعی بر مدارس، وجود فشار هنجاری، تأثیر موقعیت خانواده‌ها بر امکانات آموزشی		بررسی عوامل موثر در انتخاب مدارس غیرانتفاعی بر اساس موقعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده‌ها	کمی	۱۳۸۰	قدیری، حسن	۲۱
تأثیر کارایی مدارس متوسطه دولتی و غیردولتی بر وضعیت تحصیلی و رضایت تحصیلی	مدیریت و برنامه‌ریزی اقتصادی	مقایسه کارایی مدارس متوسطه دولتی و غیردولتی شهر آمل	کمی	۱۳۹۶	نیک‌پور، مجید	۲۲
توجه به نیازها، تساوی و برابری، زمینه، تلاش، حق، و رعایت اصل بی‌طرفی		تحلیلی بر انسجام نظریه عدالت در خط مشی‌های آموزشی جمهوری اسلامی ایران؛ رویکرد ارزیابی نظریه برنامه	کیفی	۱۳۹۶	دانایی‌فر و همکاران	۲۳
روند و تغییر فرهنگ، تعهد و مسئولیت‌پذیری، آموزش کارکنان مدرسه و پیشرفت فعالیت‌های جاری در مدارس		بررسی وضعیت مدیریت کیفیت جامع در مدارس غیرانتفاعی آموزش و پرورش شهر تهران	کمی	۱۳۸۸	فروتنی، زهرا	۲۴

احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پریسا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

۲۵	اعظم محمد بیگی، علی	۱۳۶۷	کیفی	مدارس غیرانتفاعی و نقش آن در ایجاد فرصت‌های برابر آموزشی	تشدید نابرابری در فرصت‌های آموزشی و تداوم نابرابری اجتماعی و اقتصادی

شکل ۱. دیاگرام عدالت آموزشی

در شکل ۱، دیاگرام عدالت آموزشی نشان می‌دهد که عدالت برون سازمانی و عدالت درون سازمانی به چه صورت به یکدیگر متصل شده‌اند و تاثیرات آن می‌تواند منجر به کارایی و عدالت در فضای آموزشی و فرهنگی جامعه تبدیل شود. در واقع نقش مدیران آموزشی، معلمان، دانش‌آموزان در فضای آموزشی تحت تاثیر عواملی قرار دارد که می‌تواند با توجه صرف به یکی از گروه‌ها، مانند گروه معلمان و امکانات قابل استفاده این گروه، از توجه به امور مربوط به گروه دانش‌آموزان غافل شوند. اما اگر رسیدگی به امور آموزشی و ارتقای کارایی آموزشی در راستای برابری آموزشی در جریان باشد، هیچ گروهی از دسترسی به امکانات آموزشی محروم نخواهد شد.

نحوه توزیع صورت گرفته جامعه مورد	ردیف	جامعه مورد مطالعه	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
	۱	تهران	۸	۲۹.۶	۲۹.۶
	۲	اصفهان	۱	۳.۷	۳۳.۳
	۳	شیراز	۱	۳.۷	۳۷
	۴	بندر عباس	۱	۳.۷	۴۰.۷
	۵	زاهدان	۱	۳.۷	۴۴.۴
	۶	مرودشت	۱	۳.۷	۴۸.۱
	۷	آمل	۱	۳.۷	۵۱.۸
	۸	ابدانان	۱	۳.۷	۵۵.۵
	۹	ایران	۱۲	۴۴.۵	۱۰۰
-	جمع کل	۲۷	۱۰۰	-	

جدول ۲:
مطالعات
براساس
مطالعه

داده‌های مربوط به جدول ۲ نشان می‌دهد که جامعه آماری مورد مطالعه اکثر تحقیقات صورت گرفته در این پژوهش، شهر تهران می‌باشد و محققین کمتر به بررسی وضعیت کارایی مدارس متوسطه دولتی و غیر دولتی و عدالت آموزشی در سایر شهرستان‌ها توجه داشته‌اند.

جدول ۳. نحوه توزیع مطالعات صورت گرفته بر اساس رابطه حوزه مطالعه و رشته تحصیلی

درصد فراوانی تجمعی	درصد فراوانی	فراوانی	رفاه اجتماعی	پژوهش‌گری	جامعه‌شناسی	بهبودی منابع انسانی	برنامه‌ریزی اقتصادی	مدیریت دولتی	روان‌شناسی تربیتی	برنامه‌ریزی درسی	فلسفه تعلیم، تربیت	مدیریت آموزشی	رشته تحصیلی
													حوزه مطالعه
۶۳.۰	۶۳.۰	۱۷	-	-	-	-	-	-	۱	۱	۵	۱۰	علوم تربیتی
۷۰.۴	۷.۴	۲	-	-	-	-	-	-	۱	۱	-	-	روانشناسی و مشاوره

احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پریسا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

۸۵.۲	۱۴.۸	۴	-	-	-	۱	۱	۲	-	-	-	-	مدیریت و برنامه ریزی اقتصادی
۱۰۰	۱۴.۸	۴	۱	۱	۲	-	-	-	-	-	-	-	علوم اجتماعی
-	۱۰۰	۲۷	-	۱	۲	۱	۱	۲	۲	۲	۵	۱۰	جمع کل
-	-	۱۰۰	۳.۷	۳.۷	۷.۴	۳.۷	۳.۷	۷.۴	۷.۴	۷.۴	۱۸.۵	۳۷	درصد فراوانی کل

یافته‌های جدول ۳ حاکی از آن است که مطالعات حاضر در سه حوزه روانشناسی و علوم تربیتی، مدیریت و اقتصاد و علوم اجتماعی صورت گرفته است و بیشتر مقالات و پایان نامه‌های مورد بررسی در این پژوهش مربوط به رشته مدیریت آموزشی و فلسفه تعلیم و تربیت می‌باشند.

جدول ۴. نحوه توزیع مطالعات صورت گرفته بر اساس رابطه حوزه مطالعه و رشته مطالعه

درصد فراوانی تجمعی	درصد فراوانی	فراوانی	ترکیبی	کیفی	کمی	روش مطالعه	حوزه مطالعه
۶۳	۶۳.۲	۱۷	۱	۷	۹	علوم تربیتی	
۷۰.۶	۷.۴	۲	-	-	۲	روانشناسی و مشاوره	
۸۵.۴	۱۴.۸	۴	-	۲	۲	مدیریت و برنامه ریزی اقتصادی	
۱۰۰	۱۴/۸	۴	-	۲	۲	علوم اجتماعی	
--	۱۰۰	۲۷	۱	۱۱	۱۵	جمع کل	
--	---	۱۰۰	۳.۷	۴۰.۷	۵۵.۵	درصد فراوانی کل	

داده‌های توصیفی مربوط به جدول ۴ نشان می‌دهد که حوزه‌های روانشناسی و علوم تربیتی بیشتر از سایر حوزه‌های تحقیق به بحث کارایی و عدالت آموزشی پرداخته‌اند و لازم به ذکر است به معیارهای کمی برای سنجش عدالت بیشتر از معیارهای کیفی در بررسی مقالات و پایان نامه‌ها توجه شده است.

جدول ۵. نحوه توزیع مطالعات صورت گرفته بر اساس گروه هدف

درصد فراوانی تجمعی	درصد فراوانی	فراوانی	مدارس دولتی و غیر دولتی	مدارس غیر دولتی	مدارس دولتی	نوع مدارس

احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پرینا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

جامعه هدف						
۳۳.۳	۳۳.۳	۹	۷		۲	دانش آموزان
۵۱.۸	۱۸.۵	۵	۴	۱		دبیران
۷۰.۳	۱۸.۵	۵	۱	۴		مدیران و متخصصان
۷۷.۷	۷.۴۰	۲	۱	۱		والدین
۱۰۰	۲۲.۲	۶	۲	۲	۲	سایر
-	۱۰۰	۲۷	۱۵	۸	۴	جمع کل
-	-	۱۰۰	۵۵.۵	۲۹.۶	۱۴.۸	درصد فراوانی کل

یافته‌های بدست آمده در جدول ۵ نشان می‌دهد که جامعه هدف این مطالعات اغلب دانش آموزان و با نگاهی حداقلی، دبیران، مدیران و متخصصان و والدین می‌باشند و مطالعاتی که به طور همزمان به بررسی سنجش وضعیت مدارس دولتی و خصوصی می‌پردازند به نسبت مطالعات منفردی که به طور جداگانه به سنجش وضعیت عدالت آموزشی در مدارس خصوصی یا دولتی می‌پردازند، بیشتر است.

جدول ۶. نحوه توزیع مطالعات صورت گرفته بر اساس رابطه نوع مدارس و سطح تحصیلات

سطح تحصیلات		نوع مدارس					
ابتدایی	راهنمایی	دبیرستان	تمام سطوح	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی	
		۱	۳	۴	۱۴.۸	۱۴.۸	مدارس دولتی
		۲	۶	۸	۲۹.۶	۴۴.۴	مدارس غیر دولتی
۲		۶	۷	۱۵	۵۵.۵	۱۰۰	مدارس دولتی و غیر دولتی
۲	۰	۹	۱۶	۲۷	۱۰۰	-	جمع کل
۷.۴	۰	۳۳.۳	۵۹.۳	۱۰۰	-	-	درصد فراوانی کل

در جدول ۶ با مشاهده یافته‌های توصیفی متوجه می‌شویم که بیشتر مطالعات مربوطه در بحث و بررسی از عدالت آموزشی در مدارس خصوصی (غیر دولتی) صورت گرفته و به موازات آن کمتر به نقش و اهمیت مدارس دولتی در امر عدالت آموزشی توجه شده است.

جدول ۷. نحوه توزیع مطالعات صورت گرفته بر اساس رابطه جنسیت و سطح تحصیلات

احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پرینا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

سطح تحصیلات / جنسیت	ابتدایی	راهنمایی	دبیرستان	تمام سطوح	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
زن			۳		۳	۱۱.۱	۱۱.۱
مرد					۰	۰	۱۱.۱
زن و مرد	۴		۸	۱۲	۲۴	۸۸.۹	۱۰۰
جمع کل		۰	۱۱	۱۲	۲۷	۱۰۰	-
درصد فراوانی کل	۱۴.۸	۰	۴۰.۷	۴۴.۴	۱۰۰	-	-

یافته‌های جدول ۷ نشانگر آن است که بیشتر مطالعات حاضر در این تحقیق به بحث و بررسی مفهوم عدالت آموزشی در سطح دبیرستان پرداخته و به نسبت کمتر به سایر سطوح تحصیلی پرداخته است. همچنین یافته‌های مربوط به بخش جنسیت نشان داد که این مطالعات اغلب در مدارس دخترانه صورت گرفته و کمتر به وضعیت مدارس پسرانه پرداخته شده است.

جدول ۸. اطلاعات بدست آمده از شیوه مشارکت در مدارس دولتی و غیر دولتی

انواع مدارس / نوع مشارکت	مدارس دولتی	مدارس غیر دولتی	مدارس دولتی و غیر دولتی	ایدئولوژی	مولفه‌ها
مشارکت مستقیم	سرمایه گذاری دولت	-	-	سوسیالیسم	برابری، عدالت اجتماعی
مشارکت غیر مستقیم	-	سرمایه گذاری مردم	-	لیبرالیسم	آزادی، دستاورد اقتصادی-اجتماعی
مشارکت خصوصی-دولتی	-	-	سرمایه گذاری دولت و مردم	چپ اسلامی- راست اسلامی	برابری-آزادی، عدالت و پیشرفت اجتماعی-اقتصادی

جدول ۹. نحوه توزیع مطالعات صورت گرفته بر اساس مولفه‌ها و شاخصه‌های عدالت آموزشی

ردیف	مولفه و شاخصه‌ها	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
۱	رضایت تحصیلی	۴	۵.۹	۵.۹
۲	پیشرفت تحصیلی	۴	۵.۹	۱۱.۸
۳	میزان موفقیت و دستیابی مطلوب	۲	۲.۹	۱۴.۷
۴	توانمندسازی و بسترسازی	۲	۲.۹	۱۷.۶
۵	پاسخ‌گویی	۱	۱.۵	۱۹.۱
۶	مهارت شهروندی	۱	۱.۵	۲۰.۶
۷	رقابت و فعالیت علمی	۱	۱.۵	۲۲.۱
۸	فرسودگی تحصیلی فقدان	۱	۱.۵	۲۳.۶
۹	خوش بینی تحصیلی	۱	۱.۵	۲۵.۱
۱۰	اطمینان خاطر و همدلی	۱	۱.۵	۲۶.۶
۱۱	سلامت روانی	۱	۱.۵	۲۸.۱
۱۲	سلامت اجتماعی	۱	۱.۵	۲۹.۶
۱۳	کارایی و عملکرد تحصیلی	۳	۳.۵	۳۳.۱
۱۴	آزادی انتخاب	۱	۱.۵	۳۴.۶
۱۵	نیازها	۱	۱.۵	۳۵.۱
۱۶	استحقاق	۱	۱.۵	۳۶.۶
۱۷	روابط اجتماعی مطلوب	۱	۱.۵	۳۸.۱
۱۸	توجه به امور آموزشی	۱	۱.۵	۳۹.۶

احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پریسا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

۱۴.۱	۱.۵	۱	توجه به امور پرورشی	۱۹
۴۲.۶	۱.۵	۱	بهداشت	۲۰
۴۴.۱	۱.۵	۱	مشاوره	۲۱
۴۵.۶	۱.۵	۱	تمرکزگرایی	۲۲
۴۷.۱	۱.۵	۱	وجدان تحصیلی	۲۳
۴۸.۶	۱.۵	۱	سازگاری تحصیلی	۲۴
۵۱.۵	۲.۹	۲	تعهد و مسولیت پذیری	۲۵
۵۳	۱.۵	۱	مشتری مداری	۲۶
۵۵.۹	۲.۹	۲	مدیریت مشارکتی	۲۷
۶۴.۶	۸.۷	۶	تجهیزات و امکانات آموزشی و کمک آموزشی	۲۸
۶۶.۱	۱.۵	۱	کیفیت مدیریت مدارس	۲۹
۶۷.۶	۱.۵	۱	نظارت بر مدرسه و دانش آموزان	۳۰
۷۰.۵	۲.۹	۲	عملکرد مدیران و دبیران	۳۱
۷۴	۳.۵	۳	کیفیت خدمات آموزشی و غیر آموزشی	۳۲
۷۵.۵	۱.۵	۱	قابلیت اعتماد و اعتبار مدارس	۳۳
۷۹.۹	۲.۹	۲	رضایت و خوش بینی تحصیلی معلمان	۳۴
۸۱.۴	۱.۵	۱	بهره مندی عادلانه از توزیع امکانات	۳۵
۸۲.۹	۱.۵	۱	شایسته سالاری	۳۶
۸۵.۸	۲.۹	۲	توجه به تفاوت‌های زبانی، قومی و نژادی و جنسیتی	۳۷
۸۸.۷	۲.۹	۲	ساختار محیطی	۳۸
۹۱.۶	۲.۹	۲	پایگاه اجتماعی - اقتصادی و طبقاتی	۳۹
۹۳.۱	۱.۵	۱	حق و بی طرفی	۴۰
۹۴.۶	۱.۵	۱	کمبود بودجه	۴۱
۹۶.۱	۱.۵	۱	حفظ روابط سلسله مراتبی	۴۲

مطالعه و	۴۳	تمرکزگرایی	۱	۱.۵	۹۷.۶
	۴۴	توجه به رسانه‌ها و نهادهای مردم نهاد	۱	۱.۵	۹۹.۱
	۴۵	ناآرامی‌ها و تعاملات داخلی و خارجی	۱	۱.۵	۹۹
	۴۶	غالب بودن مواضع فکری، ارزشی مراجع اسناد بالادستی	۱	۱.۵	۱۰۰
	-	جمع کل	۶۸	۱۰۰	-

شاخص‌های بدست آمده در جداول شماره ۸ و ۹ و فراوانی مضمون‌ها و تم‌های حاضر در این مطالعه می‌توان به این نکته توجه داشت، اگرچه مولفه‌ها و مفاهیم حاضر می‌توانند بر ابعاد وسیعی از بحث عدالت آموزشی در مقایسه بین مدارس دولتی و غیر دولتی به ویژه دبیرستان‌ها توجه داشته‌اند، اما اغلب مولفه‌ها و مفاهیم مطالعات صورت گرفته بر دو مفهوم امکانات و عملکرد آموزشی و مولفه‌های شاخص آن همچون امکانات آموزشی و کمک آموزشی و کیفیت آرایه آن‌ها و همچنین مولفه‌های دیگر از جنس کارایی، رضایت، پیشرفت و عملکرد دبیران، مدیران و دانش‌آموزان اشاره دارند و کمتر به مولفه‌هایی از جنس اقتصادی، اجتماعی و طبقاتی اشاره دارند (سراجی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۵۳).

جدول ۱۰. مقایسه برخی از مهمترین مولفه‌های آموزشی در بین مدارس دولتی و غیر دولتی

مولفه‌های موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان									توع مدارس
مهارت شهروندی	مالکیت روان شناختی	فربودگی تحصیلی	سازگاری تحصیلی	سلامت روانی- اجتماعی	وضعیت تحصیلی	پیشرفت تحصیلی	رعایت تحصیلی	وجدان تحصیلی	
*	*	*	*	*	*	*	*	*	مدارس غیردولتی
		*							مدارس دولتی
مولفه‌های مدیریت کیفیت جامع آموزشی									توع مدارس
مشتری‌مداری	تعهد و مسولیت پذیری	مدیریت مشارکتی	کیفیت آرایه خدمات	عملکرد مدیران و دبیران	ویژگی‌های کلی مدیران				
*	*	*	*	*	*				مدارس غیر دولتی
									مدارس دولتی
مولفه‌های خدمات، نظارت و الگوهای آموزشی									توع مدارس
ابزار و تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی	نظارت بر دانش‌آموزان	سلامتی محیط مدارس	بهداشت	امور پرورشی و مشاوره	ساختار مشارکتی	رهبری توزیعی			
*	*	*	*	*	*	*			مدارس غیر دولتی
									مدارس دولتی
مولفه‌های عملکرد مطلوب معلمان، دبیران و کارکنان									توع مدارس
خوش بینی تحصیلی معلمان	توانمندسازی معلمان	آموزش تخصصی کارکنان							
*	*	*							مدارس غیر دولتی
									مدارس دولتی

داده‌های بدست آمده از مطالعات حاضر در این تحقیق، همان‌طور که در جدول ۱۰ نشان داده شده، حاکی از آن است که شاخص‌های موفقیت تحصیلی بر اساس نحوه عملکرد مطلوب معلمان، دبیران، کارکنان و نحوه آرایه خدمات، نظارت و الگوهای احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پریسا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

آموزشی بروز و بطور کلی کیفیت جامع آموزشی در مدارس غیر دولتی مطلوب تر از مدارس دولتی بوده لذا میزان موفقیت تحصیلی افرادی که در این مدارس آموزش دیده اند، به طور طبیعی در آینده نیز بیشتر خواهد بود.

جدول ۱۱. اطلاعات بدست آمده از مقوله عوامل مرتبط بر کارایی و عدالت آموزشی (برخورداری-عملکرد-امکانات)

ردیف	مفاهیم	مقوله اصلی	مقوله هسته
۱.	ابزار و تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی، سلامت محیط مدارس، نظارت بر مدرسه و دانش آموزان، بهداشت، میزان امکانات، امور پرورشی و مشاوره، مدیریت مشارکتی، ساختار مشارکتی، رهبری توزیعی	امکانات آموزشی	عدالت آموزشی
۲.	عملکرد مدیران و دبیران، کیفیت مدیریت مدارس، فعالیت و رقابت علمی، رضایت دانش آموزان، کیفیت خدمات آموزشی، کیفیت خدمات فیزیکی، ویژگی های کلی مدیران، قابلیت اعتبار، پاسخگویی، اطمینان خاطر و همدلی، خوشبینی تحصیلی معلمان، مهارت شهروندی، فرسودگی تحصیلی، سلامت روانی، وضعیت تحصیلی، رضایت تحصیلی، سازگاری تحصیلی، وجدان تحصیلی، پیشرفت تحصیلی، مالکیت روان شناختی، روند و تغییر فرهنگ، تعهد و مسئولیت پذیری، آموزش کارکنان مدرسه، پیشرفت فعالیتهای جاری در مدارس، توانمندسازی	عملکرد آموزشی	
۳.	ساختار محیطی، پایگاه اجتماعی، پایگاه اقتصادی، رفع تبعیض، توجه به نیازها، تساوی و برابری، زمینه، تلاش، حق، بی طرفی، انواع شکاف و نابرابری اجتماعی و طبقاتی	برخورداری آموزشی	

همانطور که در تحلیل نهایی از مفهوم عدالت آموزشی بر اساس مولفه ها و شاخصه های آن در مطالعه مروری از پژوهش حاضر بدست آمد، در تمام تحقیقات حاضر مفهوم عدالت آموزشی را زیر عناوین گوناگون و با دیدگاه چند بعدی و تک بعدی با شاخص - های که برای عملیاتی کردن آن آورده اند، بر اساس سه مفهوم امکانات، عملکرد و برخورداری آموزشی، سنجیده اند.

جدول ۱۲. خلاصه اطلاعات بدست آمده از یافته های پژوهش

ابعاد	دلایل مغایب	عملکرد	ایدولوژی	سرمایه	نوع مشارکت	هدف	دیدگاه	پیامدهای ناخواسته	راهکارها	مخاطب برنامه
سیاسی	منابع محدود و تقاضا نامحدود	واگذاری آموزش به مدارس غیر دولتی	چپ اسلامی (موسوی) است. اسلام (هاشم)	موقعیت سیاسی بالا (سرمایه سیاسی)	مشارکت مستقیم، مشارکت غیر مستقیم	کاهش تصدی گری و بار مالی دولت، آموزش همگانی، ارتقا کیفیت آموزش	تساوی، توازن، زمینه و نیاز (برابری اسلامی)	بازاری شدن، نابرابری آموزشی و کاهش کیفیت آموزش	ارایه سیاست تکمیلی آموزشی (حذف سوبسید، کاستن از نقش معلم در موفقیت تحصیلی، برابری دسترسی، پوشش همگانی)	دولت
اجتماعی	چشم و هم چشمی ها	جامعه پذیری	فشار هنجاری اجتماعی	موقعیت اجتماعی-اقتصادی متوسط و پایین (سرمایه اجتماعی)	مشارکت مستقیم	مزولت اجتماعی-اقتصادی	کارکردگرایی	تسلط و شی گونگی	بازیابی و تاکید بر خود وجودی و ارزش های متفاوت انسانی	جامعه
فرهنگی پرورشی	هنجارهای فرهنگی	ارزش ها و اهتمام	باز تولید اجتماعی-فرهنگی	موقعیت اجتماعی بالا (سرمایه فرهنگی)	مشارکت مستقیم	حفظ ارزش ها و هنجارهای خاستگاه اجتماعی	مکتب انتقادی	باز تولید نابرابری اجتماعی	انتقال ارزش ها و رفع انحصار آن ها در مدارس غیر دولتی	والدین
مدیریتی	مدیران و دبیران	عملکرد مطلوب	تعهد و پاسخگویی	موقعیت اجتماعی بالا (سرمایه اجتماعی)	مشارکت مستقیم و گاه غیر مستقیم	سودجویی، رقابت	مکتب سودگرایی	بازاری شدن آموزش	تاکید بر ارزش های انسانی و ذاتی (مطلوبیت اجتماعی)	نهاده‌ها
اقتصادی	کسب فرصت های بهتر برای آموزش فرزندان	کسب دستاورد و موفقیت ها	لیبرالیسم	موقعیت اقتصادی بالا (سرمایه اقتصادی)	مشارکت مستقیم	حفظ منافع و دستاورد	مکتب انتقادی	تبعیض و نابرابری	ایجاد فرصت برابر و دسترسی همگانی- رفع تبعیض	فرد

۵- بحث و نتیجه گیری

در ابتدا بر اساس اطلاعات توصیفی که از یافته های مقالات و پایان نامه های حاضر در این پژوهش و با تاکید بر شهر تهران بدلیل وجود موسسات غیر انتفاعی متنوع و فراوان بدست آمد، متوجه شدیم که بیشتر مطالعات در حوزه علوم تربیتی و اجتماعی و اقتصاد با تاکید بر رشته مدیریت و برنامه ریزی آموزشی و به شیوه کمی انجام گرفته است. مطالعات انجام شده در مدارس غیر دولتی و در سطح دبیرستان بیشتر از بقیه سطوح بوده است و در این میان بیشتر دبیرستان دخترانه مدنظر بوده و کمتر به پرس و جو از وضعیت این مدارس از زبان پسران پرداخته شده است. یافته های توصیفی دیگر همچنین به ما نشان داد که

احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پریسا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

جامعه هدف این مطالعات اغلب دانش آموزان و با نگاهی حداقلی، دبیران، مدیران و متخصصان و والدین می باشند. و مطالعاتی که به طور همزمان به بررسی سنجش وضعیت عدالت آموزشی در مدارس دولتی و خصوصی می پردازند به نسبت مطالعات منفردی که به طور جداگانه به سنجش این وضعیت در مدارس خصوصی یا دولتی می پردازند، بیشتر است. ارزیابی، تحلیل فلسفه ایجاد مدارس، نوع نگرش، کیفیت خدمات آموزشی و کمک آموزشی، مقایسه عملکرد مدیران و دبیران، بررسی تحقق فرصت های عادلانه آموزشی همراه با تبیین، شناسایی، ادراک مفاهیم و مولفه های مربوط به عدالت آموزشی در مقایسه مدارس دولتی با غیر دولتی، از مهم ترین موارد مورد اشاره پیرامون مطالعات حاضر در پژوهش های انجام شده به حساب می آیند.

مرور مطالعات و تحقیقات حاضر که براساس مطالعه نظام مند و جامع صورت گرفت، نشان داد؛ در اکثر مطالعات از الگوی نظری والزر و جان رالز برای سنجش عدالت آموزشی در مدارس استفاده شده است. رالز عدالت آموزشی را از سه جنبه برابری در منابع فیزیکی، برابری هایی در روابط اساسی و برابری در برنامه درسی مطرح می کند. این برداشت رالز از عدالت آموزشی با تعریف مفهومی محقق از آن که بر اساس یافته های مفهومی موجود در مطالعات حاضر بود، تقریباً متناسب می باشد. بنابراین محقق عدالت آموزشی را در ارتباط با سه مقوله اصلی عملکرد، امکانات و برخورداری آموزشی مطرح کرده است که با شاخصه های مطرح شده زیر این عناوین که در بالا بدان اشاره کردیم، سنجیده شده است. بر اساس مطالعه مختصر از وضعیت سنجش این مفاهیم و بررسی مقایسه ای آن در بین مدارس دولتی و خصوصی متوجه آن شدیم که شاخصه های موفقیت تحصیلی بر اساس نحوه عملکرد مطلوب معلمان، دبیران، کارکنان و نحوه ارائه خدمات، نظارت و الگوهای آموزشی بروز و بطور کلی کیفیت جامع آموزشی در مدارس غیر دولتی مطلوب تر از مدارس دولتی ارزیابی شده است، لذا میزان موفقیت تحصیلی افرادی که در این مدارس آموزش دیده اند، به طور طبیعی در آینده نیز بیشتر خواهد بود. لازم به ذکر است که برخی از مولفه های سنجش وضعیت عدالت آموزشی از جمله بهداشت، امور پرورشی و مشاوره، سلامت محیط مدارس، نظارت بر مدرسه و دانش آموزان، فرسودگی تحصیلی و وجود برخی از امکانات عمومی آموزش در بین مدارس دولتی و غیر دولتی، مشابه ارزیابی شد.

در زمینه ارزش های حاکم بر مدارس دولتی نیز شاهد نوعی ایدئولوژی سوسیالیستی با تاکید بر سرمایه گذاری و مشارکت مستقیم دولت و با توسل به ارزش های انسانی همچون تساوی، برابری، حق، رفع تبعیض، زمینه و بی طرفی آموزشی هستیم که اصل را بر برابری و عدالت اجتماعی در تقابل با ایدئولوژی لیبرالیسم خاصه مدارس غیر دولتی که مستلزم سرمایه گذاری مردم و مشارکت غیر مستقیم دولت است و با ارزش هایی همچون آزادی، دستاورد (بهره مندی اقتصادی-اجتماعی) مطرح می شود، قرار می گیرد. چنانچه در بررسی رفتار دولت های بعد از انقلاب اسلامی در عرصه سیاست گذاری و تصویب لایحه شکل گیری مدارس خصوصی به منظور مشارکت در هزینه های دولت این موضوع را بهتر می توان درک کرد.

مطالعات حاضر در این تحقیق از ناتوانی دولت در تامین بودجه، کیفیت آموزش همگانی و کاهش تصدی گری و به دنبال رشد جمعیت و تقاضای روز افزون مردم برای تحصیلات در سطوح بالاتر، به عنوان دلیل اصلی رشد و توسعه مدارس خصوصی از سوی سیاست گذاران در گذشته عنوان شده است. اما در دوره کنونی این پذیرش و تقاضا برای تحصیل در مدارس خصوصی از سوی والدین فرزندان مطرح شده است، که علاوه بر کیفیت مدیریت و ارائه آموزش در این مدارس، یکسری از ارزش های فرهنگی و اجتماعی همچون فشارهای هنجاری و اهمیت یادگیری و حفظ برخی از ارزش های فرهنگی خانواده ها، به همراه دستاوردهای اقتصادی که این نوع مدارس برای تامین آینده فرزندان شان می تواند داشته باشد، مطرح است. اگرچه مولفه ها و مضامین به دست آمده می توانند بر ابعاد وسیعی از بحث عدالت آموزشی در مقایسه بین مدارس دولتی و غیر دولتی توجه داشته اند، اما اغلب مولفه ها و مفاهیم مطالعات صورت گرفته بر دو مفهوم امکانات و عملکرد آموزشی و مولفه های شاخص آن همچون امکانات آموزشی و کمک آموزشی و کیفیت ارائه آن ها و همچنین مولفه های دیگر از جنس کارایی، رضایت، پیشرفت و عملکرد دبیران، مدیران و دانش آموزان اشاره دارند و کمتر به مولفه هایی از جنس اقتصادی، اجتماعی و طبقاتی اشاره دارند.

تصویب و اجرای طرح های آموزش مدارس خصوصی در عرصه سیاسی به تبعیت از دو نحله فکری راست اسلامی (هاشمی رفسنجانی) و چپ اسلامی (موسوی) و با نقش آفرینی دولت های وقت صورت گرفته است. به عبارتی دولت متولی و خاستگاه ارزش آفرینی برای ظهور و افول آموزش غیر انتفاعی بوده است. در عرصه اجتماعی ریشه خصوصی سازی را باید در هنجارها و ارزش های یک جامعه و فشارهای وارده بر خانواده ها از جانب جامعه و نهادهای جامعه پذیری موجود دانست، به گونه ای که احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پریسا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

خانواده‌ها با مخاطب قرار دادن جامعه به عنوان بستر رخدادهای اجتماعی، برای پذیرش و تحصیل فرزندانشان در مدارس خصوصی اقدام می‌کنند. دیدگاه فرهنگی و پرورشی نیز معتقد است که تناسب ارزش‌ها و هنجارها با خاستگاه اجتماعی بر اساس یک نوع ایدئولوژی که به بازتولید این ارزش‌های فرهنگی می‌پردازد، خانواده‌ها و والدین را به عنوان عرصه ارزش‌آفرینی و یادگیری مخاطب برنامه‌های خصوصی سازی برای ادامه تحصیل فرزندانشان قرار می‌دهد. عملکرد مدارس خصوصی به عنوان یک نهادهای آموزشی و پرورشی که عملکرد مطلوب مدیران و دبیران را مطرح می‌سازد که می‌تواند به عنوان خاستگاه تعهد و پاسخگویی به نیازهای والدین، مشارکت و همراهی مساعد آن‌ها را با سیاست‌های اتخاذی مدارس خصوصی به عنوان یک نهاد اجتماعی، به همراه داشته باشد. اما گاهی ممکن است که مخاطب برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌های آموزشی خود فرد قرار بگیرد، اینکه همراهی و مشارکت فرد با این سیاست‌ها ممکن است چه فرصت‌ها و دستاوردهای اقتصادی برای آینده فرد به همراه داشته باشد بنابراین فرد سعی بر آن دارد در حد ممکن در مدارس خصوصی (غیر دولتی) تحصیل نماید تا به بهترین وجه ممکن این نیازها را پوشش دهد.

رشد و توسعه مدارس غیر دولتی اگرچه در سطح خرد و در عرصه‌های آموزش، مدیریت و فرصت‌های اجتماعی برای فرد مطلوب عمل کرده است اما در سایر عرصه‌های اجتماعی چه بسا پیامدهای نامطلوبی با خود به همراه داشته است. این برنامه‌ها اغلب قشر فقیر و محروم جامعه را نشانه گرفته است. به عبارتی مدارس خصوصی به یک بازار و بنگاه اقتصادی بدل گشته است و ما شاهد پیاده کردن یک سیستم جدید اقتصادی آموزشی از سوی طبقه سرمایه‌دار جامعه که هم برخوردار از آموزش و هم دارای قدرت سیاسی و اقتصادی هستند، می‌باشیم. این مدارس به عنوان بنگاه‌های عظیم اقتصادی به منظور کسب سود و بهره‌وری بالا، فضای رقابتی نامطلوب و ناعادلانه را بین قشر ضعیف و توانمند جامعه را بوجود آورده است که از طرفی برای دانش‌آموزان و والدین کسانی که در آنجا تحصیل می‌کنند یک نوع هراس و اضطراب اجتماعی در رابطه با پیشرفت تحصیلی فرزندانشان بوجود آورده است و در طرف دیگر یک نوع حس ناامیدی و افسردگی تحصیلی برای قشر پایین جامعه که توان تحصیل در این نوع مدارس را ندارند، به همراه دارد. اگر موضوع را به خارج از فضای درون‌سازمانی و بین‌سازمانی این بنگاه‌های اقتصادی بسط دهیم متوجه یک نوع رقابت اقتصادی بین این نوع از مدارس تحصیلی نیز هستیم و به سبب این فضای رقابتی اگرچه کیفیت ارائه خدمات بالا رفته است ولی قیمت آن به سبب وجود آپشن‌های جدید برای تحصیل جذاب و توجیه شده است و به عنوان یک کالای مصرفی جذاب برای آن بازار تبلیغاتی هم به راه انداخته اند و این نوع شی‌زدگی و چیزوارگی در سطوح عموم جامعه به همراه دارد که از آموزش صرفاً به عنوان یک کالای اقتصادی یاد می‌شود که دارای خاستگاه فرهنگی و اجتماعی واقع موجود در جامعه و نیازهای بشر برای حل مسائل کنونی نمی‌باشد. در این بین سیاست‌گذاران با چشم‌پوشی از مسائل مطرح شده در رابطه با ماهیت مدارس خصوصی و نحوه توسعه آن‌ها و تصویب ماده و لوایحی به آن، عملاً به این بازار نابرابر سرمایه‌داری مشروعیت بخشیده‌اند. این بنگاه‌های اقتصادی آموزشی حتی فضایی را برای معلمان و مدیران در انتقاد به ماهیت و کارکرد مدارس دولتی به همراه آورده است و معلمانی که به شکل همزمان در این مدارس تدریس می‌کنند، بازدهی متفاوت (ارزش اضافی) دارند. به شکلی که این بازار سرمایه‌داری برای آن‌ها جذاب تر می‌نماید و آن‌ها از تمام انرژی خود برای تدریس در مدارس دولتی استفاده نمی‌کنند و در این بین اصل آموزش و مخاطب آن یعنی دانش‌آموزان زیر سوال رفته‌اند. در نهایت ما شاهد بروز و تداوم شکاف طبقاتی و اجتماعی بین افراد ثروتمند و ناتوان جامعه هستیم. به هر میزان که فرصت بهره‌برداری از مکانیسم آموزشی کشور و ظرفیت‌های علمی و آموزشی آن برای اقشار ضعیف غیر قابل دسترس تر باشد، به همان میزان شاهد بروز انواع بحران‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی خواهیم بود. قطعاً در چنین فضایی قشر محروم و آسیب‌پذیر جامعه لطمه می‌بیند، جایی که والدین آن‌ها توانایی تامین هزینه‌های مدارس خصوصی برای ادامه تحصیل فرزندانشان ندارند و به تناسب آن میزان دسترسی آن‌ها به مشاغل و فرصت‌های شغلی مطلوب در آینده از دست می‌رود. این می‌تواند حتی پیامدهای فاجعه‌بارتری از استخدام یک شخص در دوره‌ای بلندمدت به همراه داشته باشند. زمانی که عرصه سیاست‌گذاری‌های اجتماعی و آموزشی کشور، عرصه نقش‌آفرینی افرادی از طبقات مرفه و بالای جامعه باشد، ما ممکن است با دو دست از پیامدها مواجه شویم؛ از یک طرف ممکن است به سبب عدم حضور افراد سیاست‌گذاری از قشر پایین جامعه درک درست و صحیحی نسبت به شناسایی بستر و زمینه برخی از مسائل موجود در جامعه را نداشته باشیم و این خود یعنی عدم توجه به زیرساخت‌های آموزشی

احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پریسا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

منطقه ای که گسترده و پوشش همگانی آن می‌تواند معیار توسعه جوامع در زمان حال و آینده قلمداد شود و دیگر اینکه به سبب انسداد اجتماعی برخاسته از آموزش و جامعه پذیری نامطلوب، ممکن است افرادی با خاستگاه ضعیف اجتماعی به طرد ارزش‌های حاکم بر جامعه پرداخته و به شیوه مخالف با ارزش‌ها و هنجارهای جامعه اقدام به جبران فرصت‌های از دست رفته کند که این خود بستر و زمینه‌ای برای وقوع انواع آسیب‌های اجتماعی و ظهور مسائل جدید در جامعه می‌باشد.

در نهایت سیاست‌گذاران عرصه آموزش باید به دنبال جبران کاستی‌های نظام آموزش غیردولتی (مدارس خصوصی) در وهله نخست بازیابی و تاکید بر ارزش‌های انسانی و مطلوبیت اجتماعی را در دستور کار خود قرار دهند و سپس به ارائه سیاست‌های تکمیلی آموزش همچون حذف سوبسید به مدارس خصوصی و اختصاص آن به مدارس دولتی، کاستن از نقش معلم در موفقیت تحصیلی، برابری در برخورداری امکانات آموزشی و پوشش همگانی اقدام نمایند. البته لازم به ذکر است که بهترین راهکار، افزایش مزایا و ظرفیت‌های مدارس دولتی می‌باشد. به گونه‌ای که اگر مدارس دولتی دارای ظرفیت بالای آموزشی باشند هم دیگر مدارس خصوصی به عنوان یک بنگاه اقتصادی با وجود ارائه کیفیت آموزشی بالا، درگیر رقابت اقتصادی به آن معنای سرمایه‌دارانه و در تضاد با ارزش‌های انسانی قرار نمی‌گیرند و هم افراد از فرصت برابر برای حضور در مناصب و فرصت‌های شغلی برای سیاست‌گذاری در عرصه اجتماع برخوردار می‌شوند و این می‌تواند بر وقوع انواع مسائل و آسیب‌های اجتماعی در آینده تاثیر و پیامد مثبت داشته باشد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت‌نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

مشارکت نویسندگان

جعفر هزارجریبی: راهنمایی در بخش‌های مختلف پژوهش و مشارکت در انجام فراتحلیل مسئله عوامل مرتبط بر کارایی و عدالت آموزشی؛ محمد احمدی: مشارکت در جمع‌آوری داده‌ها و نگارش محتوا و فراتحلیل مسئله عوامل مرتبط بر کارایی و عدالت آموزشی؛ مهسا رحیمی آدرگانی (نویسنده مسئول): مشارکت در جمع‌آوری داده‌ها و نگارش محتوا و فراتحلیل مسئله عوامل مرتبط بر کارایی و عدالت آموزشی.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان مقاله حاضر هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع

- آریان‌راد، امین و حاضری، محمدعلی (۱۳۹۶). مسئله عدالت آموزشی در دهه نخست دوره جمهوری اسلامی. *تاریخ‌نامه انقلاب*، ۱ (۱): ۱۴۵-۱۷۱.
- احمدی، غلامعلی؛ عباس‌زاده شهری، طاهره؛ درویشی، علی و میرجوئی زنگنه، کاترین (۱۳۹۵). مروری بر نحوه تامین منابع مالی در آموزش و پرورش. همایش بین‌المللی نخبگان مدیریت، دوره ۱.
- اعظم محمدبیگی، علی (۱۳۷۱). مدارس غیرانتفاعی و نقش آن در ایجاد فرصت‌های برابر آموزشی. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۲۷: ۱۹-۳۴.
- اسلامی‌هرندی، فاطمه؛ کریمی، فریبا و نادری، محمد علی (۱۳۹۸). شناسایی مولفه‌های عدالت آموزشی در آموزش و پرورش ایران. *نشریه پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۳ (۴): ۵۵-۷۵.
- اکبرزاده، فهیمه؛ قانعی، یحیی و صالحی، اکبر (۱۳۹۸). تبیین مولفه‌های عدالت آموزشی و تحلیل انتقادی جایگاه آن در گفتمان‌های ایدئولوژیک و سازندگی. *نشریه فلسفه تربیت*، ۴ (۲): ۵-۳۳.
- باقری، خسرو و نجفی، نفیسه (۱۳۸۷). عدالت در آموزش و پرورش بر اساس دیدگاه اسلام با تأکید بر خصوصی‌سازی مدارس. *مجله روانشناسی و علوم تربیتی*، ۳۸: ۲۱-۴۳.
- برنجی، محمدرضا (۱۳۶۷). مدارس غیرانتفاعی کمکی به توسعه آموزش. *فصلنامه آموزش*، ۱۵: ۳۴-۵۴.
- احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبائی قمی، پرینا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیل مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. *فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

- پوشنه، کامبیز؛ نوبخت، محمد باقر و حسین‌زاده، مریم (۱۳۹۸). بررسی تحقق فرصت‌های عادلانه‌ی آموزشی در مقطع ابتدایی شهر تهران بر پایه قانون برنامه پنجم توسعه کشور. *فصلنامه مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی*، ۱۲ (۲): ۱۵۷-۱۸۰.
- جلاتیان‌بخشنده، وجیهه و غلامی‌کوتنائی، کوروش (۱۴۰۱). تحلیل جامعه‌شناختی نابرابری آموزشی و فرصت‌های دسترسی به آموزش عالی. *فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۱۲ (۳۸): ۱۰۳-۱۳۲.
- دانایی‌فرد، حسن و ترابزادهٔ جهرمی، محمدصادق (۱۳۹۶). تحلیلی بر انسجام نظریهٔ عدالت در خط‌مشی‌های آموزشی جمهوری اسلامی ایران. *مجلهٔ اندیشهٔ مدیریت راهبردی*، ۱۱: ۷۳-۱۰۸.
- شیراوند، یونس؛ معدن‌دار آرائی، عباس و نیک‌پی، ایرج (۱۳۹۶). شناسایی ابعاد کمی آموزش خصوصی تکمیلی در میان دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر تهران. *فصلنامه علمی پژوهشی تعلیم و تربیت*، ۳۳ (۲): ۱۰۱-۱۱۶.
- فصیحی، حبیب‌الله (۱۳۹۷). تحلیل توزیع فضایی و دسترسی به مدارس منطقه ۲۰ شهرداری تهران. *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۱۹ (۵۵): ۲۴۹-۲۶۴.
- قریشی خوراسگانی، مریم‌سادات. نظرزاده‌زارع، محسن و بهرامی، بهنوش (۱۴۰۰). بررسی وضعیت عدالت آموزشی در مدارس دولتی شهر تهران. *نشریه مدیریت مدرسه*، ۹ (۱): ۲۶۲-۲۸۸.

References

- Arian Rad, A. H., Ali Mohammad. (2016). The issue of educational justice in the first decade of the Islamic Republic. *History of the Revolution Magazine*, 1(1), 145-171 (In Persian).
- Azam Mohammad Beigi, A. (1992). non-profit schools and their role in creating equal educational opportunities. *education and training quarterly*, 27&28, 19-34 (In Persian).
- Bagheri, K. N., Nafisa. (2007). Justice in education based on Islamic perspective with emphasis on privatization of schools. *Journal of Psychology and Educational Sciences*, 38, 21-43 (In Persian).
- Baranji, M. R. (2017). non-profit schools to help the development of education. *Education Quarterly*, 15&16, 5-6 (In Persian).
- Danai Fard, H. T. J., Mohammad Sadegh. . (2016). an analysis on the coherence of the theory of justice in the educational policies of the Islamic Republic of Iran; The evaluation approach of program theory 2017. *Strategic Management Thought Journal*, 11(1), 73-108 (In Persian).
- Dardagheh, Maryam (2017) comparison of academic optimism and job satisfaction in elementary school teachers of government and non-government schools, master's thesis, Bandar Lengeh Islamic Azad University (In Persian). Rose net
- Fasihi, Habibullah. (2018). Analysis of Spatial Distribution and Access to Schools in District 20 of Tehran Municipality, *Applied Research Publication of Geographical Sciences*, Volume 19, Number 55, Page 2, DOI: 10.29252/jgs.19.55.249. (In Persian).
- Jovan Bakht, Alireza, Yemeni Dozi, Mohammad and Khorasani, Abaslat. (2015), comparison of management styles of normal, public, non-profit, and gifted high schools for boys in Tehran from the teachers' point of view, *Leadership and Educational Management Research Quarterly*, second term, number 7, pages 37-56. DOI: 10.22054/jrlat.2018.2876.1070. (In Persian).
- Hosni Shalmani, M. H. (2013). Factors affecting private-public sector participation in primary schools in Tehran, *Scientific-Research Journal of Education and Training*. 30(117), 61-90 (In Persian).
- Kaki, M. S., Amina. Alizadeh Monfared, Mojtabi. (2022). The effect of educational justice on academic performance, satisfaction with education and academic progress of secondary school boys in the second period of Abdanan city. *Journal of Research in Social Studies Education*, 4(3), 31-50 (In Persian).
- McEwan, J. P. (2000). the Potential Impact of Large-Scale Voucher Programs. *Review of Educational Research*, 70(2), 103-149.
- Mohammadi Poya, F. (2017). The performance of the Islamic Revolution in the field of formal and public education. *Islamic Revolution Studies*, 15th Year, 55, 85-96 (In Persian).

احمدی، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ رحیمی آدرگانی، مهسا و طباطبایان قمی، پرینا (۱۴۰۲). فرهنگ، عدالت آموزشی، کارایی آموزشی: فراتحلیلی مطالعات راجع به دبیرستان‌های دولتی و غیردولتی. *فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۵ (۴): ۱۱۹-۱۴۱.

- Rawls, J. (2009). *Theory of Justice* (S. M. K. S. a. M. Bahrani, Trans.). Tehran, Research Institute of Cultural and Social Studies, Ministry of Science
- Sanjeri, P. S., Ghorban Ali; Ahmadi, Seyed Ahmad. (2007). comparing the educational quality of non-profit high schools with public high schools in Isfahan city in the academic year 1383-1384, *Journal of Research in Curriculum Planning*, 20(10&11), 147-166 (In Persian).
- Sarmad, G. A. (2009). Comparison of management performance of government and non-government girls' high schools in Tehran. *Journal of Educational Management Research*, 2(2), 97-116 (In Persian).
- Salimi, Jamal, Ramezani, Qabad. (2014). Identifying the components of school smartness and evaluating the status of secondary schools in Sanandaj based on those components, *Information and Communication Technology Quarterly in Educational Sciences*, Volume 6, Number 2, Pages 41-61. (In Persian).
- Saraji, Farhad, Soleimani, Fatemeh. (2015). Analysis of barriers to smartening schools in the implementation phase based on theories of educational innovation, *Iranian Curriculum Studies Association*, Volume 11, Number 42, Pages 153-176. (In Persian).
- Shiravand, Y. D. A., Abbas; Nick P., Irj. (2016). Identifying quantitative dimensions of additional private education among middle school students in Tehran. *Education and Training Scientific Research Quarterly*, 33(2), 101-116 (In Persian).
- Stewart, W. (2009). State pupils do better in Ks2 tests but lose the 11-plus race. *Rose net*.
- Waller, M. (2009). *Areas of justice; In Defense of Pluralism and Equality* (S. Najafi, Trans.). Tehran.
- Yari Qoli, i. (2012). Examining the philosophy of creating non-profit schools and its compatibility with educational justice from the perspective of education experts: a hermeneutic approach. *Scientific-Research Journal of Education and Training*, 30(117), 195-210 (In Persian).